

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Συμβουλευτική εφαρμοσμένη σε εκπαιδευτικά και κοινωνικά πλαίσια»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΝΤΡΟΠΗ, ΕΙΚΟΝΑ ΣΩΜΑΤΟΣ, ΑΥΤΟΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ ΣΤΗΝ
ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ»

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: Μελπομένη Γιάννη

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Πλουσία Μισαηλίδη

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2020

Περιεχόμενα	
Περίληψη	3
Abstract	4
Ευχαριστίες.....	5
Εισαγωγή.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ.....	8
1. ΝΤΡΟΠΗ, ΕΙΚΟΝΑ ΣΩΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ..	9
1.1. Ντροπή.....	9
1.1.1. Η έννοια της ντροπής	9
1.1.2. Ντροπή ως κατάσταση και ως προδιάθεση	10
1.1.3. Εσωτερικευμένη και εξωτερικευμένη ντροπή	10
1.2. Εικόνα σώματος.....	12
1.2.1. Η έννοια της εικόνας του σώματος	12
1.2.2. Χαρακτηριστικά της εικόνας σώματος.....	13
1.2.3. Ανάπτυξη εικόνας σώματος στην παιδική ηλικία	13
1.3. Αυτοσυνειδησία	15
1.3.1. Η έννοια της αυτοσυνειδησίας	15
1.3.2. Ιδιωτική και δημόσια αυτοσυνειδησία.....	15
1.3.3. Ανάπτυξη αυτοσυνειδησίας στην παιδική ηλικία.....	16
1.4. Θεωρία του Νου (ΘτΝ)	17
1.4.1. Η έννοια και η σημασία της Θεωρίας του Νου	17
1.4.2. Ανάπτυξη της Θεωρίας του Νου στην παιδική ηλικία	19
1.5. Συνδέσεις ανάμεσα στην Ντροπή, την εικόνα σώματος, την αυτοσυνειδησία και τη Θεωρία του Νου	20
1.6 Η παρούσα έρευνα	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	26
2. ΜΕΘΟΔΟΣ.....	27
2.1 Συμμετέχοντες	27
2.2. Ερευνητικά εργαλεία	28
2.2.1. Ντροπή.....	28
2.2.2. Εικόνας σώματος	30
2.2.3. Αυτοσυνειδησία.....	31
2.2.4. ΘτΝ	31
2.2.5. Ερωτηματολόγιο Δημογραφικών στοιχείων.....	34
2.3. Διαδικασία.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ.....	35

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	36
3.1. Περιγραφική στατιστική	36
3.2. Συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας	39
3.3. Αναλύσεις παλινδρόμησης	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	45
4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ	46
4.1. Επίδραση της ηλικίας και του φύλου στη ΘτΝ, την ντροπή, την εικόνα σώματος και την αυτοσυνειδησία	46
4.2. Σχέσεις της ΘτΝ με την ντροπή, την εικόνα σώματος και την αυτοσυνειδησία μεταξύ τους ..	47
4.2. Σημασία της έρευνας	51
4.2. Περιορισμοί και Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	52

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να εξετάσει την σχέση της θεωρίας του νου (ΘτΝ), με τη ντροπή, την εικόνα του σώματος και την αυτοσυνειδησία, σε παιδιά ηλικίας 10-12 ετών. Στην έρευνα συμμετείχαν 180 παιδιά ηλικίας 10-12 ετών. Για την μέτρηση της ντροπής χρησιμοποιήθηκαν δύο εργαλεία, η κλίμακα Test of Self-Conscious Affect for Children (TOSCA-C) και η κλίμακα «Εξωτερικευμένης Ντροπής» (Other as Shamer scale – OAS). Για την μέτρηση της εικόνας σώματος χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα Σωματικής Εκτίμησης για παιδιά (Body-esteem Scale – BES for children). Για την μέτρηση της αυτοσυνειδησίας χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα αυτοσυνειδησίας (Self-Consciousness Scale). Τέλος, η ΘτΝ εξετάστηκε με έργα κατανόησης ψευδούς πεποίθησης α' και β' τάξης, καθώς και έργα κατανόησης σύνθετων κοινωνικών καταστάσεων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ηλικία επιδρά σημαντικά στις επιδόσεις των παιδιών στα έργα της ΘτΝ, με τα παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας να έχουν καλύτερες επιδόσεις από τα μικρότερα παιδιά. Ακόμη, το φύλο βρέθηκε να επιδρά στην δημόσια αυτοσυνειδησία, με τα κορίτσια να έχουν υψηλότερα επίπεδα από τα αγόρια. Επιπλέον, βρέθηκε σημαντική στατιστικά θετική συσχέτιση της ΘτΝ με την υποκλίμακα εξωτερικευμένη ντροπή, αλλά όχι με την υποκλίμακα εσωτερικευμένη ντροπή. Η ΘτΝ είχε σημαντική θετική συσχέτιση με την υποκλίμακα Απόδοση από τους άλλους της εικόνας σώματος, αλλά όχι με την υποκλίμακα Εμφάνιση της εικόνας σώματος. Όσον αφορά την αυτοσυνειδησία, βρέθηκε σημαντική θετική συσχέτιση της ΘτΝ με την υποκλίμακα δημόσια αυτοσυνειδησία, αλλά όχι με την υποκλίμακα ιδιωτική αυτοσυνειδησία. Η υποκλίμακα εξωτερικευμένη ντροπή παρουσίασε σημαντική θετική συσχέτιση με την υποκλίμακα απόδοση από τους άλλους της εικόνας σώματος, ενώ η υποκλίμακα εσωτερικευμένη ντροπή με τις υποκλίμακες εμφάνιση και βάρος της εικόνας σώματος. Η υποκλίμακα δημόσια αυτοσυνειδησία συσχετίστηκε θετικά με την υποκλίμακα εξωτερικευμένη ντροπή, ενώ η υποκλίμακα ιδιωτική αυτοσυνειδησία με την υποκλίμακα εσωτερικευμένη ντροπή. Τέλος, η υποκλίμακα δημόσια αυτοσυνειδησία είχε στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση με την υποκλίμακα απόδοση από τους άλλους της εικόνας σώματος, ενώ η υποκλίμακα ιδιωτική αυτοσυνειδησία με τις υποκλίμακες εμφάνιση και βάρος της εικόνας σώματος. Η συζήτηση εστιάζει στις συνέπειες αυτών των ευρημάτων για τη θεωρία και την εκπαιδευτική πράξη.

Λέξεις κλειδιά: Θεωρία του Νου(ΘτΝ), εσωτερικευμένη και εξωτερικευμένη ντροπή, εικόνα σώματος, ιδιωτική και δημόσια αυτοσυνειδησία

Abstract

The aim of the present research was to examine the relationship between Theory of Mind (ToM) and shame, body image as well as self-consciousness in children aged 10-12 years. The participants of the research were 180 children, aged between 10 and 12 years old. The measurement of shame has been carried out through the use of two research tools, the Self-Conscious Affect for Children Scale (TOSCA-C) and the Other as Shamer scale 2 (Other as Shamer scale – OAS) while the measurement of the body image was conducted through the use of the Body-Esteem Scale (BES for children). For the measurement of self-consciousness, The Self-Consciousness Scale (SCS) was used. Finally, ToM was examined through first and second grade's False-Belief understanding tasks as well as understanding complex social situations tasks. The results showed that age has a significant effect on children's performance in ToM experimental tasks, with the older children performing better than the younger ones. Gender has also been found to affect the public self-consciousness, with girls having higher levels than boys. In addition, a significant statistically positive correlation has been found between ToM and externalized shame subscale, but not between ToM and internalized shame subscale. ToM had a significant positive correlation with the Body Image attribution subscale, but not with the appearance of Body Image subscale. As far as the self-consciousness is concerned, a significant positive correlation was found between ToM and the public self-consciousness subscale, but not between the ToM and the private self-consciousness subscale. Externalized shame subscale had a significant positive correlation with the attribution of Body Image subscale, while Internalized shame subscale with the subscales Appearance and Weight of the body image. Public self-consciousness subscale was positively correlated with the externalized shame subscale, while private self-consciousness subscale with the internalized shame subscale. Last but not least, public self-consciousness subscale had a significant statistically positive correlation with the attribution of Body Image subscale, while the private self-consciousness subscale had a significantly positive correlation with the subscales Appearance and Weight of the body image. The discussion focuses on the implications of these findings on theory and educational action.

Key words: Theory of Mind (ToM), internal and external shame, body image, private and public self-consciousness

Ευχαριστίες

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω από την καρδιά μου, την κυρία Πλουσία Μισαηλίδη, επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, που επόπτευσε την ερευνητική μου προσπάθεια από την αρχή μέχρι το τέλος. Επίσης, ευχαριστώ για τις γνώσεις και τα υλικά μέσα που μου εμπιστεύτηκε για να μπορέσω να προχωρήσω την έρευνά μου. Είναι τιμή μου που συνεργαστήκαμε.

Ακόμη, ευχαριστώ τους εκπαιδευτικούς που μου επέτρεψαν να μπω στις τάξεις τους και μου έδωσαν χρόνο από το μάθημά τους. Εν συνεχεία, ευχαριστώ αφενός τους γονείς που συναίνεσαν για τη συμμετοχή των παιδιών τους και αφετέρου όλα τα παιδιά, που συμπλήρωσαν τα χρονοβόρα εργαλεία μου.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω τους Γονείς μου Γιώργο και Ευαγγελία, τις αδερφές μου Κάτια και Σπυριδούλα, που πάντα με βοηθούν με ό,τι χρειαστώ και σε κάθε προσπάθειά μου με στηρίζουν και μου συμπαραστέκονται. Και φυσικά τον άντρα μου Κώστα, που κάθε φορά που διστάζω είναι εκεί για να μου δώσει δύναμη να συνεχίσω.

Στους γονείς μου, Γεώργιο και Ευαγγελία!

Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει την σχέση της θεωρίας του νου (ΘτΝ), με τη ντροπή, την εικόνα του σώματος και την αυτοσυνειδησία, σε παιδιά ηλικίας 10-12 ετών. Σε διεθνές επίπεδο έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη μελέτη της σχέσης της ΘτΝ και της ντροπής, ωστόσο δεν υπάρχουν ερευνητικά δεδομένα σε παιδιά, αναφορικά με την σχέση της ΘτΝ με τις υπόλοιπες μεταβλητές.

Η εργασία διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο, αναλύονται οι έννοιες της ΘτΝ, της ντροπής, της εικόνας του σώματος και της αυτοσυνειδησίας. Στη συνέχεια παρουσιάζονται προηγούμενες έρευνες που μελέτησαν τις σχέσεις μεταξύ των εννοιών. Στο τελευταίο μέρος του πρώτου κεφαλαίου, παρουσιάζονται οι στόχοι, τα ερωτήματα και οι υποθέσεις που εξετάζει η παρούσα έρευνα. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας και πιο συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες, τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν και η ερευνητική διαδικασία που ακολουθήθηκε για την συλλογή των δεδομένων. Στο τρίτο κεφάλαιο, περιγράφονται οι στατιστικές αναλύσεις που πραγματοποιήθηκαν, ώστε να ελεγχθούν τα ερωτήματα και οι υποθέσεις που είχαν τεθεί. Στο τέταρτο κεφάλαιο, πραγματοποιείται μια κριτική συζήτηση, σχετικά με τα αποτελέσματα που συγκεντρώθηκαν, συγκριτικά με προηγούμενες έρευνες. Επίσης, γίνεται αναφορά στους περιορισμούς που υπήρχαν στην παρούσα έρευνα, καθώς και σε προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΝΤΡΟΠΗ, ΕΙΚΟΝΑ ΣΩΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

1. ΝΤΡΟΠΗ, ΕΙΚΟΝΑ ΣΩΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύονται σε ξεχωριστές ενότητες οι έννοιες της ντροπής, της εικόνας σώματος, της αυτοσυνειδησίας και της ΘτΝ, με ιδιαίτερη έμφαση στη δομή, τη σημασία και τα χαρακτηριστικά τους, καθώς και την ανάπτυξή τους στην παιδική ηλικία. Σε επόμενη ενότητα, γίνεται προσπάθεια αποσαφήνισης των μεταξύ τους σχέσεων, μέσα από την αναλυτική παρουσίαση προηγούμενων ερευνών, οι οποίες μελέτησαν τη σχέση μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας στην παιδική ηλικία. Στο τελευταίο μέρος της βιβλιογραφικής επισκόπησης, παρουσιάζονται οι στόχοι, οι υποθέσεις και τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας.

1.1. Ντροπή

1.1.1. Η έννοια της ντροπής

Η ντροπή, ανήκει στην κατηγορία των αυτοσυνειδησιακών συναισθημάτων, στην οποία περιλαμβάνονται επίσης η ενοχή, η υπερηφάνεια και η ντροπαλότητα. Τα αυτοσυνειδησιακά συναισθήματα, αποτελούν μια ειδική κατηγορία συναισθημάτων, τα οποία σχετίζονται με την αντίδραση του κάθε ατόμου, όσον αφορά την συμπεριφορά του και τα χαρακτηριστικά του εαυτού του. Ο λόγος που διαφέρουν από τα βασικά συναισθήματα είναι ότι εμφανίζονται σε μεταγενέστερα στάδια ανάπτυξης (Else-Quest et al., 2012). Πρόκειται για μια συναισθηματική κατάσταση, στην οποία το άτομο οδηγείται, εξαιτίας της αξιολόγησης που κάνει στον εαυτό του. Δεν προκαλείται από ένα συγκεκριμένο γεγονός, αλλά από την ερμηνεία που δίνει το ίδιο το άτομο στο γεγονός αυτό. Ακόμη, επηρεάζεται από κοινωνικά πρότυπα και κανόνες. Πρόκειται για μια δύσκολη, επώδυνη και αρνητική κατάσταση, η οποία δημιουργεί στο άτομο την επιθυμία να κρυφτεί, να εξαφανιστεί, ακόμα και να πεθάνει. Τα άτομα που βιώνουν την ντροπή δέχονται επίθεση από τον ίδιο τον εαυτό τους και ως αποτέλεσμα, δυσκολεύονται να την “ξεφορτωθούν” (Lewis, 1995). Απαραίτητη προϋπόθεση για την εκδήλωση της ντροπής, όπως και των άλλων αυτοσυνειδησιακών συναισθημάτων είναι η ανάπτυξη γνωστικών μηχανισμών, οι οποίοι επηρεάζουν την σκέψη, τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά (Lewis, 1995. Grout, 2013. Tangney & Dearing, 2002). Συνοψίζοντας, η ντροπή σχετίζεται με την αρνητική αξιολόγηση του εαυτού, με αισθήματα κατωτερότητας, μειονεξίας, ανεπάρκειας και οδηγεί σε επιθυμία για αποστασιοποίηση και εξαφάνιση (Muris, 2015). Το βίωμα της ντροπής οδηγεί το άτομο να αξιολογεί τον εαυτό του ως ελαττωματικό, να τον υποτιμά (Lalli, 2019).

1.1.2. Ντροπή ως κατάσταση και ως προδιάθεση

Η ντροπή, ως αυτοσυνειδησιακό συναίσθημα, μπορεί να προκύπτει ως αντίδραση σε μια συγκεκριμένη κατάσταση ή να υπάρχει ως προδιάθεση (Rosario & White, 2006). Από την μια πλευρά, η ντροπή μπορεί να προκληθεί ως αντίδραση σε μια συγκεκριμένη κατάσταση, ως ένα παροδικό και έντονο συναίσθημα (Rosario & White, 2006). Σε αυτή την περίπτωση, το άτομο αντιδρά σε μια αρνητική κατάσταση και νιώθει περιστασιακά το συναίσθημα της ντροπής, όπως είναι φυσιολογικό. Η ντροπή ως κατάσταση μπορεί να έχει θετικές συνέπειες, καθώς οδηγεί σε κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές (Covert, Tangney, Maddux, & Heleno, 2003). Από την άλλη πλευρά, η ντροπή ως προδιάθεση, αποτελεί χαρακτηριστικό της προσωπικότητας του ατόμου, η εκδήλωση είναι πιο εσωτερικευμένη και συμπεριλαμβάνει έντονα αισθήματα κατωτερότητας (Rosario & White, 2006). Η προδιάθεση για ντροπή προκύπτει από αρνητικά σχήματα για τον εαυτό και τους άλλους ανθρώπους (Gilbert, 1998). Τα άτομα με υψηλή προδιάθεση για ντροπή, βιώνουν το συναίσθημα της ντροπής πιο συχνά και πιο έντονα (Tangney, 1990, 1996. Tangney & Dearing, 2002. Tangney et. al., 2007. Tangney et.al., 2009). Τα παιδιά που χαρακτηρίζονται από υψηλή προδιάθεση για ντροπή σε ένα πλήθος διαφορετικών καταστάσεων, τείνουν να έχουν μη προσαρμοστικές συμπεριφορές (Muris & Meesters, 2014).

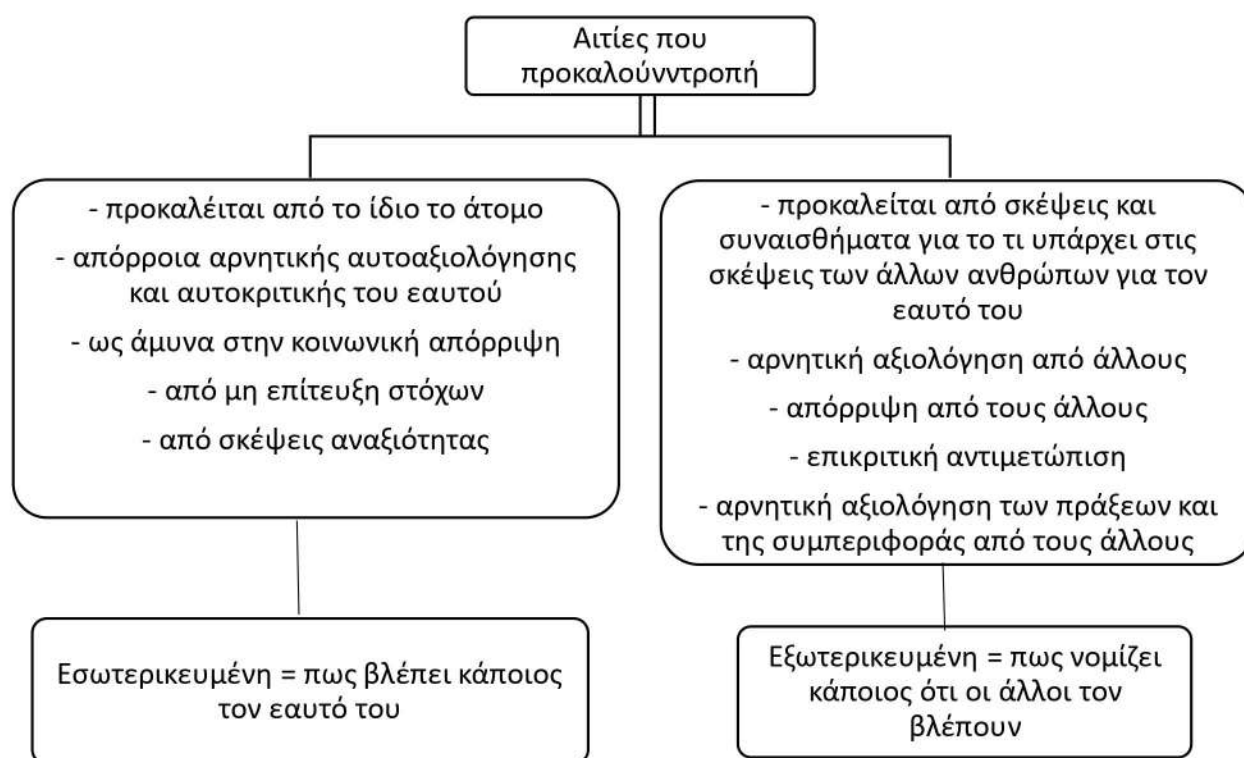
1.1.3. Εσωτερικευμένη και εξωτερικευμένη ντροπή

Ο Gilbert (2003) διέκρινε την εσωτερικευμένη και την εξωτερικευμένη ντροπή. Η εσωτερικευμένη ντροπή είναι η συνέπεια της αρνητικής αυτοαξιολόγησης, που σχετίζεται με τα προσωπικά χαρακτηριστικά και την συμπεριφορά. Πρόκειται, δηλαδή, για το πως κρίνει και αισθάνεται τον εαυτό του, το κάθε άτομο. Η εξωτερικευμένη ντροπή είναι η συνείδηση ότι οι άλλοι άνθρωποι βλέπουν και εκτιμούν τον εαυτό του ατόμου αρνητικά και επικριτικά. Άρα, η εξωτερικευμένη ντροπή σχετίζεται με το τι πιστεύει κάποιος ότι οι άλλοι άνθρωποι σκέφτονται για τον ίδιο (Gilbert & Procter, 2006). Η διαφορά τους έγκειται στον τρόπο εκδήλωσης της ντροπής (Monroe, 2008).

Επομένως, από την μια πλευρά, βρίσκεται η εσωτερικευμένη ντροπή, η οποία προέρχεται από μια εσωτερική εμπειρία και δημιουργείται από το ίδιο το άτομο και από την αντίληψη που έχει για τον εαυτό του. Πρόκειται για το πώς ο ίδιος ο εαυτός νιώθει ή κρίνει τον εαυτό του. Συχνά, προκύπτει από σύγκρουση με κανόνες ή στόχους που έχουν τεθεί, με την αδυναμία επίτευξής τους, ή απλά από σκέψεις ότι δεν είναι καλός και αποτελεσματικός. Το άτομο αισθάνεται ανεπιθύμητο και ότι δεν αξίζει (Gilbert, 2003). Από την άλλη, η εξωτερικευμένη ντροπή δημιουργείται από την αρνητική εικόνα που έχουν οι άλλοι για ένα άτομο, όπως το ίδιο το αντιλαμβάνεται ή σαν άμυνα στην απειλή της κοινωνικής απόρριψης, όπου το άτομο κρίνει τον εαυτό του ως ανεπιθύμητο, ανεπαρκή, ή από

μια πραγματική εμπειρία απόρριψης ή υποτίμησης από τους άλλους ανθρώπους, όπου το άτομο θεωρεί ότι κρίνεται από τους άλλους ως κατώτερο, ανεπαρκές (Gilbert, 2003, όπ. ανάφ. McKendry, 2014). Σχετίζεται με τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και συχνά οδηγεί σε κοινωνική κατωτερότητα και κατάθλιψη (Gilbert, 1998). Πρόκειται για το πώς αντιλαμβάνεται ένα άτομο ότι νιώθουν οι άλλοι για αυτό, πως το κρίνει και διακατέχεται από φόβο μήπως δεχτεί απόρριψη από μια ομάδα ή και επειδή οι προσωπικές αποφάσεις και προτιμήσεις τους κρίνονται αρνητικά (Gilbert, 2003).

Η εσωτερικευμένη και εξωτερικευμένη ντροπή δεν είναι απαραίτητο να συνυπάρχουν, δηλαδή μπορεί κάποιος να ντρέπεται για το πώς φαίνεται στους άλλους, αλλά να μην βιώνει την εσωτερικευμένη ντροπή. Ωστόσο, συνήθως συνυπάρχουν και οι δυο (Gilbert, 1998). Όλα τα παραπάνω, συνοψίζονται στο Γράφημα 1.

Γράφημα 1.: Παράγοντες που προκαλούν την εσωτερικευμένη και εξωτερικευμένη ντροπή.

1.1.4. Ανάπτυξη της ντροπής στην παιδική ηλικία

Η αίσθηση του εαυτού εμφανίζεται γύρω στην ηλικία των 2 ετών (Barrett, 1998. Barrett et al., 1993. Lewis, 2000). Τα παιδιά σταδιακά αναπτύσσουν την ικανότητα να αξιολογούν τον εαυτό τους, να διαφοροποιούνται από τους άλλους, να κατανοούν τα κοινωνικά και ηθικά πρότυπα (Denham, 2007. Eisenberg, Spinrad, & Sadovsky, 2006. Muris & Meesters, 2014). Κατά τη διάρκεια της προσχολικής και σχολικής ηλικίας, τα παιδιά μπορούν να αναγνωρίσουν, να κατανοήσουν και να

βιώσουν καταστάσεις ντροπής, καθώς αναπτύσσονται γνωστικά, γλωσσικά και κοινωνικά (Barrett et al., 1993. Kochanska, DeVet, Goldman, Murray, & Putnam, 1994). Οι Berti και άλλοι (2000), αποδεικνύουν ότι τα παιδιά από πέντε ετών μπορούν να κατανοήσουν τις καταστάσεις που προκαλούν αντιδράσεις ντροπής στους χαρακτήρες της ιστορίας (Misailidi, 2018). Όσον αφορά την προδιάθεση για ντροπή, στην μελέτη των Tangney και Dearing (2002) διαπιστώθηκε ότι παρέμεινε σταθερή από την ηλικία των 10 έως 18 ετών (Tangney & Dearing, 2002). Αναφορικά με την ηλικία, έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί έχουν δείξει ότι δεν συσχετίζεται με την Ντροπή σε παιδιά (Ferguson, Stegge, Miller, & Olsen, 1999. Szentagotai-Tatar & Miu, 2016). Από την άλλη πλευρά, έχει βρεθεί συσχέτιση στην Ντροπή και το φύλο σε παιδιά, με τα κορίτσια να παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα ντροπής από τα αγόρια (Chaplin & Aldao, 2013. Else-Quest, Higgins, Allison, & Morton, 2012).

1.2. Εικόνα σώματος

1.2.1. Η έννοια της εικόνας του σώματος

Η εικόνα του σώματος είναι μια πολυδιάστατη έννοια. Είναι όρος «ομπρέλα», η οποία περιλαμβάνει γνωστικές, συναισθηματικές, συμπεριφορικές ιδέες, οι οποίες συνδέονται άρρηκτα με την εικόνα του σώματος (McAuley, Mihalko & Bane, 1997). Ο Schilder (1950) ήταν ο πρώτος που όρισε την έννοια, ως την εικόνα που δημιουργείται από τον καθένα, σχετικά με το πώς φαίνεται το σώμα του στον εαυτό του. Ο Slade (1998) ορίζει ως εικόνα σώματος, την άποψη που κάποιος δημιουργεί στο μυαλό του, για το πώς οι άλλοι αντιμετωπίζουν το σώμα του. Περιλαμβάνει την εικόνα που έχει για το σώμα του, αλλά και τα συναισθήματα που του δημιουργεί η εικόνα αυτή (Slade, 1988). Επομένως, πρόκειται για την “εσωτερική αναπαράσταση της εξωτερικευμένης μας εμφάνισης” (Thompson, Heinberg, Altabe, & Tantleff-Dunn, 1999). Είναι η εικόνα που έχει ο καθένας για το σώμα του, η οποία προκύπτει ανεξάρτητα από το πώς φαίνεται στην πραγματικότητα (Schilder, 1950).

Η εικόνα του σώματος μπορεί να είναι θετική ή αρνητική, ή αλλιώς αναφέρεται ως ικανοποίηση ή δυσαρέσκεια από το σώμα (Webb et al, 2015). Επομένως, είναι μια έννοια με πολλές διαστάσεις, αφού περιλαμβάνει σκέψεις, συναισθήματα και αυτά επηρεάζουν τις ενέργειές τους (Cash & Pruzinsky, 2002). Η ικανοποίηση ή δυσαρέσκεια για την εικόνα του σώματος, όπως είναι φυσικό, επηρεάζεται από υποκειμενικούς, κοινωνικό-περιβαλλοντικούς, συναισθηματικούς και σωματικούς παράγοντες. Την μεγαλύτερη επιρροή ασκούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Burns, 1982). Κοινωνικοπολιτισμικοί, βιολογικοί και ενδοπροσωπικοί παράγοντες, αυξάνουν τον κίνδυνο για την δυσαρέσκεια από την εικόνα του σώματος, κυρίως κατά την παιδική προς την προεφηβική ηλικία, που χαρακτηρίζεται από πληθώρα αλλαγών στο σώμα (Presnell, Bearman, & Stice, 2004).

1.2.2. Χαρακτηριστικά της εικόνας σώματος

Οι Mendelson, White και Mendelson (2001) αναφέρουν ότι η εικόνα σώματος περιλαμβάνει αφενός τα συναισθήματα του ίδιου του ατόμου για την εμφάνιση και το σώμα του, και αφετέρου τα συναισθήματα που του δημιουργούνται από την αντιλαμβανόμενη από το άτομο άποψη και την συμπεριφορά των άλλων ανθρώπων, καθώς και το πώς εκείνοι κρίνουν την εμφάνιση και το σώμα του (Mendelson, Mendelson, & White, 2001). Από την μία, δηλαδή, είναι η υποκειμενική γνώμη του ατόμου για την εξωτερική του εμφάνιση, σύμφωνα με την οποία του αρέσει και είναι ευχαριστημένος με αυτή, ή δεν του αρέσει και είναι δυσαρεστημένος (Frisén & Anneheden, 2014). Περιλαμβάνει δηλαδή την αυτοαξιολόγηση, που κάνει ο καθένας για το σώμα του, όπως το βλέπει στον καθρέφτη. Από την άλλη εμφανίζεται η αξιολόγηση που αποδίδουν οι άλλοι σε ένα άτομο σχετικά με το σώμα του. Για τον λόγο αυτό, δημιούργησαν μια κλίμακα, με στόχο να μετρά και τις απόψεις που αποδίδουν οι άλλοι στην εμφάνιση (Mendelson, Mendelson, & White, 2001). Η επιρροή που ασκούν οι συνομήλικοι είναι πολύ μεγάλη, κυρίως κατά την περίοδο της εφηβείας ή προεφηβείας (Carper, Negy & Tantleff-Dunn, 2010). Επομένως, μια αρνητική εικόνα για το σώμα, ενδέχεται να οφείλεται στο πώς οι άλλοι κρίνουν το σώμα του ατόμου και όχι στις δικές του σκέψεις και συναισθήματα (Mendelson, Mendelson, & White, 2001).

Επιπλέον, η εικόνα σώματος διακρίνεται στον πραγματικό και τον ιδανικό εαυτό. Ο πραγματικός εαυτός είναι η απεικόνιση των απόψεων του ατόμου για τα σωματικά του χαρακτηριστικά και στοιχεία. Όσον αφορά, τον ιδανικό εαυτό, περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία που θα ήθελε να έχει το άτομο (Vartanian, 2012). Σωματική ικανοποίηση είναι ο βαθμός ικανοποίησης του ατόμου σχετικά με το σωματικό βάρος και το σχήμα του σώματός του (Burrowes, 2013). Η σωματική δυσαρέσκεια είναι οι αρνητικές σκέψεις και αξιολογήσεις του ατόμου σχετικά με το σώμα του (Grogan, 2010). Η διαφορά ανάμεσα στον πραγματικό και ιδανικό εαυτό καθιστά την δυσαρέσκεια του σώματος, καθώς χαρακτηρίζεται από αρνητικές εκτιμήσεις για το σώμα (Bell & Rushforth, 2008). Το άτομο πολλές φορές συγκρίνει την εικόνα του σώματός του με το «ιδανικό σώμα» που θα ήθελε, και με αυτόν τον τρόπο οδηγείται στην σωματική δυσαρέσκεια, δηλαδή στην διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στο μέγεθος που έχει και στο μέγεθος που θα ήθελε να έχει. Όσο μεγαλύτερη είναι η διαφορά, τόσο πιο μεγάλη είναι και η δυσαρέσκεια (Brytek-Matera, 2011).

1.2.3. Ανάπτυξη εικόνας σώματος στην παιδική ηλικία

Διάφοροι ερευνητές υποστηρίζουν ότι σε παιδιά ηλικίας κάτω των τεσσάρων ετών δεν έχει σχηματιστεί η έννοια της εικόνας σώματος ή είναι υποτυπώδης (Riva, 2014). Στην ηλικία των τεσσάρων με έξι ετών, τα παιδιά μπαίνουν στη διαδικασία της σύγκρισης της συμπεριφοράς τους με συνομήλικους και στην ηλικία των οκτώ, στη διαδικασία της σύγκρισης της εξωτερικευμένης τους

εμφάνισης με άλλα παιδιά. Πολλές φορές δεν είναι ξεκάθαρη η δυσαρέσκεια που εμφανίζουν τα παιδιά στην ηλικία των πέντε ετών, όταν δηλώνουν ότι θέλουν να είναι πιο μεγαλόσωμα, γιατί κάτι τέτοιο μπορεί απλά να σημαίνει ότι θέλουν να γίνουν όπως τα μεγαλύτερα παιδιά (Cash & Smolak, 2011). Από την άλλη πλευρά, όμως, έχει βρεθεί ότι αν τα ερευνητικά εργαλεία προσαρμοστούν κατάλληλα και χρησιμοποιηθούν απλές ερωτήσεις, ακόμη και τα μικρά παιδιά είναι σε θέση να κάνουν σωστές εκτιμήσεις για την εικόνα του σώματος (Heron et al., 2013). Τα παιδιά ηλικίας έξι ετών έχει βρεθεί ότι κάνουν τις αντίστοιχες εκτιμήσεις με ακρίβεια (Cramer & Steinwert, 1998) και επιπλέον, ανησυχούν πραγματικά για την εικόνα σώματός και το βάρος τους (O' Dea & Caruti, 2001). Επομένως, η δυσαρέσκεια για την εικόνα του σώματος παρουσιάζει, συνήθως, μία αναλογική αύξηση σε σχέση με την ηλικία των παιδιών (Erickson, et al., 2009. Heron et al., 2013). Πιο συγκεκριμένα, εμφανίζεται περίπου στην ηλικία των τριών με τεσσάρων ετών και αυξάνεται στη μέση σχολική ηλικία και την προεφηβεία (Cramer & Steinwert, 1998. Pallan et al., 2011). Η ανησυχία για την εικόνα σώματος αυξάνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό κατά την προεφηβεία ιδιαίτερα στα νεαρά κορίτσια, όπου δηλώνουν εντονότερα την επιθυμία απόκτησης ενός λεπτότερου σώματος (Holmqvist et al., 2014). Οι έφηβοι, τόσο τα κορίτσια όσο και τα αγόρια είναι πιο πιθανό να παρουσιάσουν δυσαρέσκεια για το σώμα τους και να εμπλακούν σε στρατηγικές αλλαγής του σώματος για να χάσουν βάρος ή να αυξήσουν τους μύς (McCabe & Ricciardelli, 2003, McCabe et al., 2001).

Τα τελευταία χρόνια οι έρευνες γύρω από την εικόνα σώματος των παιδιών έχουν αρχίσει να αυξάνονται, μιας και πολλές έως τώρα έχουν δείξει ότι τόσο τα κορίτσια όσο και τα αγόρια έχουν δυσαρέσκεια για το σώμα τους (Tatangelo, 2014). Έχει βρεθεί ότι τα άτομα με προβλήματα βάρους, συνήθως, εμφανίζουν σε μεγαλύτερη συχνότητα μία λανθασμένη εικόνα σώματος ή δυσαρέσκεια για το σώμα τους, στον παιδικό πληθυσμό (Erickson, Hahn-Smith & Smith, 2009. Toselli, Brasili & Spiga, 2013). Πλήθος ερευνών έχουν δείξει ότι τα κορίτσια προσδοκούν ένα λεπτότερο σώμα ως ιδανικό (Collins, 1991. Dohnt & Tiggemann, 2006. Parkinson et al., 1998). Τα κορίτσια σε διάφορες έρευνες παρουσίασαν σημαντικά υψηλότερα επίπεδα δυσαρέσκειας στο σώμα και χαμηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης από τα αγόρια (Collins, 1991. Hill et al., 1992. Phares, Steinberg, & Thompson, 2004. Thelen, Powell, Lawrence, & Kuhnert, 1992. Wood, Becker, & Thompson, 1996). Για παράδειγμα, περισσότερα κορίτσια από αγόρια κάνουν δίαιτα σε δείγμα ηλικίας 10-12 ετών (Rodin et al., 1985. Sands et al., 1997). Ωστόσο, άλλες έρευνες σε παιδιά δείχνουν ότι δεν υπάρχουν διαφορές στα δύο φύλα, καθότι έχει βρεθεί ότι τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια παρουσιάζουν δυσαρέσκεια σώματος (Gouveia, Frontini, Canavarro & Moreira, 2014. Skemp-Arlt et al., 2006. Tatangelo, 2014, Ricciardelli & McCabe, 2001). Η διαφορά είναι ότι τα αγόρια συχνότερα εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους, επιθυμώντας ένα πιο ογκώδες σώμα, ενώ τα κορίτσια ένα πιο λεπτό σώμα (SkempArlt et al., 2006). Επιπλέον, η προτίμηση για ένα μεγάλο και μυϊκό ιδανικό μεταξύ αγοριών

έχει επίσης αποδειχθεί ότι αναπτύσσεται κάπου μεταξύ των ηλικιών 6 και 7 ετών (Spitzer, Henderson, & Zivian, 1999).

Όταν ζητείται σε παιδιά να επιλέξουν τον ιδανικό και τον πραγματικό εαυτό, η πλειοψηφία επιλέγει ένα λεπτότερο σώμα ως ιδανικό (Gualdi-Russo et al., 2012). Από την άλλη έχει δειχθεί ότι ο Δείκτης Μάζας Σώματος (ΔΜΣ) σχετίζεται με τη δυσαρέσκεια του σώματος σε παιδιά ηλικίας 6-11 ετών, καθώς όσο αυξάνεται ο δείκτης τόσο αυξάνεται και η δυσαρέσκεια του σώματος (Kimber et al., 2014. Medina et al., 2012). Οι πρόσφατες έρευνες έχουν συνδέσει τη δυσαρέσκεια σώματος στους προεφήβους ως παράγοντα κινδύνου για χαμηλή αυτοεκτίμηση, μειωμένη ψυχολογική ευεξία, αύξηση στα συμπτώματα διατροφικών διαταραχών, παχυσαρκία και κατάθλιψη (Baile et al., 2012. Dohnt & Tiggemann, 2006. Grogan, 2008. Heron et. al, 2013. Pinheiro & Giugliani, 2006). Όταν η δυσαρέσκεια αυτή κυριαρχεί, έχει ενοχοποιηθεί ότι προκαλεί μία συναισθηματική δυσφορία στο παχύσαρκο άτομο, η οποία οδηγεί σε κρίση της αυτοεκτίμησης και ορισμένες φορές σε κατάθλιψη (Brytek-Matera, 2011. Erickson et al., 2009. Toselli et al., 2013), μιας και κάνει τα παιδιά ευάλωτα σε ψυχολογικές διακυμάνσεις (Medina et al., 2012). Πολλές φορές το υπερβολικό βάρος προκαλεί στρεβλώσεις στην εικόνα σώματος, καθώς το άτομο υπερεκτιμά ή υποτιμά το σωματικό τους μέγεθος, για αυτό και τις περισσότερες φορές η παχυσαρκία συνδέεται με μία αρνητική εικόνα σώματος (Brytek-Matera, 2011. Erickson et al., 2009. Toselli et al., 2013). Τα παιδιά, συχνά, τείνουν να υποτιμούν το σωματικό τους μέγεθος σε σχέση με αυτό που ισχύει στην πραγματικότητα (Truby & Paxton, 2002).

1.3. Αυτοσυνειδησία

1.3.1. Η έννοια της αυτοσυνειδησίας

Οι Fenigstein, Scheier και Buss (1975), ορίζουν την αυτοσυνειδησία ως χαρακτηριστικό της προσωπικότητας του ατόμου. Πρόκειται, δηλαδή, για την τάση του κάθε ανθρώπου να εστιάζει ή να κατευθύνει την προσοχή του στις πτυχές του εαυτού του. Οι πτυχές αυτές, μπορεί να είναι ιδιωτικές ή δημόσιες (Fenigstein et al., 1975).

1.3.2. Ιδιωτική και δημόσια αυτοσυνειδησία

Σύμφωνα με το θεωρητικό μοντέλο των Fenigstein, Scheier και Buss (1975), η αυτοσυνειδησία διακρίνεται σε ιδιωτική και δημόσια. Από την μια, η ιδιωτική περιλαμβάνει την προσοχή στις εσωτερικές πτυχές του εαυτού, τις σκέψεις, τα κίνητρα και τα συναισθήματα. Ο προσανατολισμός των ατόμων με υψηλή ιδιωτική αυτοσυνειδησία είναι προς τον εσωτερικό κόσμο του εαυτού τους

(Fenigstein, Scheier & Buss, 1975). Άτομα με υψηλή ιδιωτική αυτοσυνειδησία ενδιαφέρονται και δίνουν μεγαλύτερη προσοχή στην προσωπική παρά στη δημόσια ταυτότητα (Cheek & Briggs, 1982).

Από την άλλη, η δημόσια αυτοσυνειδησία αναφέρεται στην προσοχή στις πτυχές του εαυτού που μπορούν να «βλέπουν» οι άλλοι, όπως η συμπεριφορά και η εμφάνιση (Fenigstein et al., 1975). Άτομα με υψηλή δημόσια αυτοσυνειδησία ενδιαφέρονται περισσότερο για την κοινωνική παρά για την προσωπική ταυτότητα (Cheek & Briggs, 1982). Επίσης, έχουν πιο ακριβή εικόνα για τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους (Davies, 1994) και αλλάζουν τη συμπεριφορά τους, έτσι ώστε να είναι κοινωνικά αρεστοί και αποδεκτοί (Froming & Carver, 1981). Ακόμη, επηρεάζονται από τις αρνητικές αξιολογήσεις που τους κάνουν οι άλλοι και από την απόρριψη (Fenigstein, 1979). Η δημόσια αυτοσυνειδησία έχει συσχετιστεί με μια σειρά προσωπικών χαρακτηριστικών, όπως είναι η ντροπή (Darvill, Johnson & Danko, 1992).

1.3.3. Ανάπτυξη αυτοσυνειδησίας στην παιδική ηλικία

Η αυτοσυνειδησία έχει βρεθεί ότι συσχετίζεται με την ηλικία (Fenigstein et al., 1975). Για παράδειγμα, στην έρευνά τους οι Elkind και Bowen (1979) βρήκαν ότι τα παιδιά όσο μεγαλύτερη ηλικία είχαν, τόσο υψηλότερα επίπεδα παρουσίασαν στην αυτοσυνειδησία. Στη διαχρονική μελέτη της αυτοσυνειδησίας των εφήβων (Davis & Franzoi, 1991), στην οποία συμμετείχαν παιδιά 9 έως 12 ετών, δεν βρέθηκαν σημαντικές αλλαγές σε σχέση με την ηλικία. Λίγο αργότερα, οι Garber, Weiss και Shanley (1993), εξέτασαν παιδιά προεφηβείας 12 έως 15 ετών και βρήκαν ότι τα παιδιά 15 ετών είχαν υψηλότερες βαθμολογίες στην αυτοσυνειδησία από τα μικρότερα. Από την άλλη, αρκετές μελέτες έχουν εξετάσει την σχέση της αυτοσυνειδησίας με το φύλο των παιδιών (Allgood - Merten, Lewinsohn, & Hops, 1990. Elkind & Bowen, 1979. Goossens, 1984. Gray & Hudson, 1984. O'Connor, 1995) τα κορίτσια σημείωσαν υψηλότερη βαθμολογία από τα αγόρια. Για παράδειγμα, οι Davis και Franzoi (1991) διαπίστωσαν ότι τα κορίτσια ανέφεραν σημαντικά υψηλότερα επίπεδα δημόσιας αυτοσυνειδησίας και κοινωνικού άγχους από τα αγόρια. Επιπλέον, οι Rankin και άλλοι (2004) ανέφεραν ότι τα κορίτσια ηλικίας 13-17 ετών είχαν υψηλότερη δημόσια και ιδιωτική αυτοσυνειδησία από τα αγόρια των ίδιων ηλικιών. Αυτό φαίνεται να οφείλεται στην μεγαλύτερη εστίαση των κοριτσιών στις πτυχές του εαυτού τους (Jarvinen & Nicholls, 1996). Συχνότερες αναφορές αρνητικών γεγονότων σε αλληλεπιδράσεις με φίλους (Larson & Ham, 1993), συγκρουόμενες προσδοκίες σε διαπροσωπικές σχέσεις (Davis, Matthews, & Twamley, 1999; Harter, 1999) και χαμηλότερα επίπεδα ελκυστικότητας των κοριτσιών στην αρχή της προεφηβείας (Cole et al., 2001) μπορεί να προκαλέσει υψηλότερα επίπεδα δημόσιας αυτοσυνειδησίας. Ωστόσο, σε άλλη μελέτη που πραγματοποιήθηκε, δεν υπήρχαν διαφορές στα δύο φύλα (Goossens, Beyers, Emmen, & Van Aken, 2002).

Σε έρευνα που μελέτησε την αυτοσυνειδησία στην προεφηβεία, αποδείχθηκε ότι τόσο η ιδιωτική όσο και η δημόσια αυτοσυνειδησία συσχετίζονται κατά τον ίδιο τρόπο με κοινωνικά προβλήματα, συμπεριφορές απόσυρσης, άγχος και κατάθλιψη (Wojslawowicz, 2005). Η δημόσια αυτοσυνειδησία, η οποία συνεπάγεται υπερβολική ανησυχία για τον εαυτό ως κοινωνικό αντικείμενο, σχετίζεται με αναφορές κοινωνικού άγχους και ανησυχιών σχετικά με την εικόνα του εαυτού (Fenigstein, 1979. Miller & Cox, 1982). Αυξημένη δημόσια αυτοσυνειδησία σχετίζεται με αυξημένη ευαισθησία στην απόρριψη από τους άλλους (Fenigstein, 1979). Η τάση να επικεντρώνεται κάποιος στις δημόσιες πτυχές του εαυτού του, οδηγεί σε μεγαλύτερη διαπροσωπική ευαισθησία, η οποία επηρεάζει έντονα το κοινωνικό άγχος (Fenigstein et al., 1975). Αντίθετα, η ιδιωτική αυτοσυνειδησία, η οποία περιλαμβάνει υπερβολική ανησυχία για τις εσωτερικές σκέψεις και συναισθήματα κάποιου, σχετίζεται με γενικευμένη κατάθλιψη, άγχος και κοινωνική απόσυρση (Anderson, Bohon, & Berrigan, 1996). Αυξημένη ιδιωτική αυτοσυνειδησία συσχετίζεται με αυξημένη ευαισθητοποίηση (Scheier & Carver, 1977). Σχετίζεται με το γενικευμένο άγχος, την κατάθλιψη (Anderson et al., 1996. Ingram & Smith, 1984) και με αισθήματα μοναξιάς (Franzoi & Davis, 1985). Η ιδιωτική αυτοσυνειδησία μπορεί να είναι ένας ισχυρότερος παράγοντας κινδύνου κατά την προεφηβεία (Bowker & Rubin, 2009).

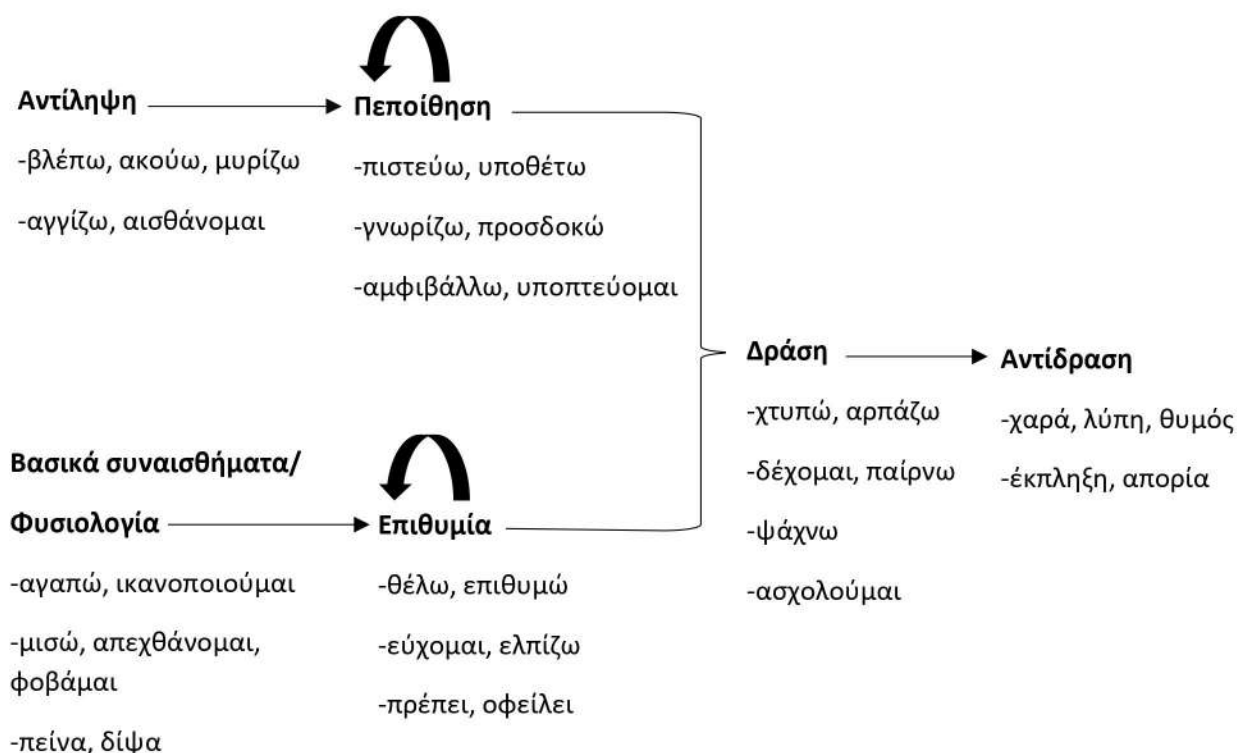
1.4. Θεωρία του Νου (ΘτΝ)

1.4.1. Η έννοια και η σημασία της Θεωρίας του Νου

Τα τελευταία τριάντα χρόνια, πολλοί ερευνητές στο χώρο της αναπτυξιακής ψυχολογίας επιχειρούν να κατανοήσουν και να περιγράψουν την ανάπτυξη της Θεωρίας του Νου (ΘτΝ). Πρώτοι οι Premack και Woodruff (1978) όρισαν την θεωρία του νου, ως την ικανότητα κάποιου να κατανοεί τις νοητικές καταστάσεις του ίδιου και των άλλων (Μισαηλίδη, 2002). Πιο συγκεκριμένα, ο όρος ΘτΝ αναφέρεται στην ικανότητα κάποιου να μπορεί να αποδώσει νοητικές καταστάσεις, δηλαδή πεποιθήσεις, συναισθήματα, προθέσεις και επιθυμίες, αφενός στον ίδιο του τον εαυτό και αφετέρου στους άλλους ανθρώπους, ώστε να είναι να θέση να ερμηνεύει τις εκάστοτε συμπεριφορές (Μισαηλίδη, 2003). Βασικό στοιχείο της ΘτΝ είναι η αποκωδικοποίηση των νοητικών καταστάσεων των άλλων ανθρώπων, σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέχονται, όπως είναι η αναγνώριση των εκφράσεων. Έπειτα, είναι η αιτιολόγησή τους, ώστε να εξηγήσουν και να προβλέψουν τις πράξεις τους. Η ικανότητα αιτιολόγησης είναι πιο σύνθετη, καθώς περιλαμβάνει την εύρεση του σαρκασμού ή την εξαγωγή συμπερασμάτων (Sabbagh, 2004).

Όσον αφορά την δομή της, στον βάση της βρίσκονται οι πεποιθήσεις, οι επιθυμίες, οι οποίες κατευθύνουν την δράση του ατόμου. Αυτές με την σειρά τους, συνδέονται μεταξύ τους, αλλά και με άλλες μονάδες, όπως είναι οι αντιλήψεις, τα βασικά συναισθήματα, οι νευροφυσιολογικές

καταστάσεις και οι συναισθηματικές αντιδράσεις (Μισαηλίδη, 2003). Ο τρόπος που επιδρά η μια μονάδα στην άλλη, παρουσιάζεται στο Γράφημα 2.

Γράφημα 2: Σχηματική αναπαράσταση της δομής της θεωρίας του νου (Wellman, H. M., 1990, στο Μισαηλίδη, 2003).

Επομένως, οι πεποιθήσεις προέρχονται από τις αντιλήψεις και τις βασικές αισθήσεις. Από την άλλη, οι επιθυμίες παρακινούνται από τα βασικά συναισθήματα και τις σωματικές ανάγκες. Τέλος, οι επιθυμίες και οι πεποιθήσεις μαζί, δημιουργούν δράσεις και αντιδράσεις (Wellman, 1990, στο Μισαηλίδη, 2003). Η ΘτΝ είναι πολύ σημαντική, επειδή το άτομο μπορεί να κατανοεί τον εαυτό του, καθώς και να ελέγχει και να ρυθμίζει την συμπεριφορά του (Μισαηλίδη, 2003). Τα παιδιά, εάν κατανοούν καλά τις επιθυμίες και τις πεποιθήσεις των άλλων ανθρώπων, θα είναι ικανά να μπορούν να προβλέπουν την δική τους συμπεριφορά, να προσαρμοστούν, με σκοπό να επιτύχουν την κοινωνική αλληλεπίδραση (Eggum et al., 2011). Μπορούν να αναγνωρίζουν τις σκόπιμες από τις τυχαίες συμπεριφορές, την πραγματικότητα από την επιθυμία, καθώς και την αλήθεια από το ψέμα (Bellagamba et al., 2015).

1.4.2. Ανάπτυξη της Θεωρίας του Νου στην παιδική ηλικία

Η ανάπτυξη της ΘτΝ ξεκινά ήδη από την βρεφική ηλικία, όπου οι πρώτες ενδείξεις φαίνονται από τις μιμήσεις των εκφράσεων του προσώπου και από τις κατευθύνσεις στη βλεμματική επαφή (Μισαηλίδη, 2003). Μπορούν να ξεχωρίζουν τους ανθρώπους από τα άψυχα αντικείμενα. Αναγνωρίζουν, δηλαδή, τον φόβο, τον θυμό, την χαρά και το δείχνουν, με την προσέγγιση ή την απομάκρυνση από άτομα (Carlson, Koenig, & Harms, 2013). Γύρω στους 18 μήνες, τα παιδιά αρχίζουν να κατανοούν τις προθέσεις και τις επιθυμίες των άλλων, χωρίς ωστόσο να μπορούν να τις διακρίνουν (Μισαηλίδη, 2003). Καταλαβαίνουν ότι οι ενέργειες των άλλων έχουν αιτία και αντιλαμβάνονται ότι μπορούν να προσπαθήσουν για να πετύχουν αυτό που θέλουν (Caron, 2009). Στην ηλικία των 2 ετών, μπορούν να κατανοήσουν, τότε οι άλλοι είναι χαρούμενοι ή ευτυχισμένοι και να φερθούν ανάλογα (Slaughter, 2015).

Γύρω στα 3 έτη, μπορούν να κατανοήσουν και τα συναισθήματα, καθώς και αποκτούν την ικανότητα αιτιακής σύνδεσης της επιθυμίας με τη δράση και τις συναισθηματικές αντιδράσεις. Σε αυτή την ηλικία, εμφανίζονται και τα αυτοσυνειδησιακά συναισθήματα, όπως είναι η ντροπή, αλλά και τις συνέπειες των συναισθημάτων αυτών. Τα παιδιά, ακόμη, μπορούν πλέον να αντιληφθούν την διαφορά στα πραγματικά από τα φανταστικά αντικείμενα (Carlson, Koenig, & Harms, 2013). Στα 4 έτη, τα παιδιά μπορούν να κατανοήσουν τις πεποιθήσεις πρώτης τάξης, δηλαδή να μπορούν να διακρίνουν την ψευδή πεποίθηση από την πραγματικότητα, καθώς και την ύπαρξη διαφορετικών προοπτικών (Μισαηλίδη, 2003). Τα νήπια, λοιπόν, είναι σε θέση να προσποιούνται και να παίζουν ρόλους, να διακρίνουν τις πραγματικές καταστάσεις από τις νοητικές. Αυτές οι δεξιότητες, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη κοινωνικό-συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών (Muris et al., 1999).

Στην ηλικία των 6 ετών, τα παιδιά είναι σε θέση να κατανοούν και τις πεποιθήσεις δεύτερης τάξης, δηλαδή την πεποίθηση κάποιου ατόμου για την πεποίθηση κάποιου άλλου και αποκτούν την ικανότητα να κατανοούν τι σκέφτεται ή πιστεύει κάποιο άτομο (Μισαηλίδη, 2003). Μεταξύ της ηλικίας 6-8 ετών, τα παιδιά αποκτούν υψηλότερα επίπεδα κατανόησης ψευδών πεποιθήσεων δεύτερης τάξης. Τα υψηλότερα επίπεδα τους βοηθούν να αντιληφθούν τις πλάκες, τα κόλπα, το χιούμορ, το σαρκασμό, την ειρωνεία και τη μεταφορά (Baron-Cohen, 2001). Ακόμη, διαβάζοντας μια ιστορία είναι σε θέση να κατανοήσουν το μήνυμα που θέλει να δώσει η ιστορία αυτή και να την ερμηνεύσουν (Pelletier & Astington, 2004). Μεγάλος αριθμός ερευνών σχετικά με την σχέση της ηλικίας των παιδιών και την ΘτΝ έχουν δείξει ότι υπάρχει μεγάλη επίδραση με τα μεγαλύτερα παιδιά να έχουν καλύτερες βαθμολογίες στα έργα ΘτΝ (Astington & Jenkins, 1995. Calero, Salles, Semelman, & Sigman, 2013. Carage & Watson, 2001. Killen et al., 2011. Moran, 2013.). Ακόμη, έρευνες έχουν δείξει ότι η κατάκτηση ικανοτήτων ψευδών πεποιθήσεων α' τάξης προηγούνται από της β' τάξης

(Perner, 1999). Επομένως, κατακτούνται σταδιακά στην πορεία της ζωής (Μισαηλίδη, 2003), καθώς μεγαλώνουν αποκτούν περισσότερες νοητικές καταστάσεις και επομένως και ψευδείς πεποιθήσεις (Wellman & Liu, 2004). Επομένως, για όλους αυτούς τους λόγους, η κατάκτηση ικανοτήτων θεωρίας του νου είναι θεμελιώδης σημασίας για την κοινωνική και συναισθηματική πορεία του μαθητή στην παιδική αλλά και στην ενήλικη ζωή. Τέλος, όσον αφορά την επίδραση του φύλου, έρευνα έδειξε ότι τα κορίτσια έχουν πιο αναπτυγμένη ΘτΝ από τα αγόρια (Bosacki, & Astington, 2001).

1.5. Συνδέσεις ανάμεσα στην Ντροπή, την εικόνα σώματος, την αυτοσυνειδησία και τη Θεωρία του Νου

Θεωρία του Νου και ντροπή

Η ΘτΝ αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στην ανάπτυξη των αυτοσυνειδησιακών συναισθημάτων, μεταξύ των οποίων και η ντροπή, καθώς περιλαμβάνουν αυτοαξιολόγηση (Heerey, Keltner, & Carrs, 2003). Τα παιδιά, κατά την προσχολική ηλικία, αρχίζουν να κατανοούν τις επιθυμίες, τις προθέσεις και τις σωστές και λανθασμένες πεποιθήσεις τους. Ακόμη, αρχίζουν να κατανοούν τις σκέψεις και να διακρίνουν τις νοητικές καταστάσεις από τα συναισθήματα (Lagattuta & Thompson, 2007). Έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί σε παιδιά έδειξαν μια σημαντική σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη των αυτοσυνειδησιακών συναισθημάτων και την κατάκτηση της ΘτΝ (Tracy et al., 2007). Στην έρευνα των Bennett και Matthews (2000) βρέθηκε ότι η ικανότητα των παιδιών να αποδίδουν πεποιθήσεις β' τάξης στους άλλους είναι σημαντική για την ικανότητα κατανόησης κοινωνικών συναισθημάτων. Ακόμη, οι Cutting και Dunn (2002) υποστηρίζουν στην έρευνά τους, ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, που κατανοούν τι σκέφτονται και τι πιστεύουν οι άλλοι για τα ίδια, μπορούν να κατανοούν και τι μπορεί να γίνει αντικείμενο για αρνητική αξιολόγηση. Επομένως, είναι πιο πιθανό να οδηγηθούν σε αισθήματα ντροπής και ενοχής, όταν νιώσουν ότι δεν πληρούν τις προϋποθέσεις των άλλων. Οι Heerey, Keltner και Carrs (2003) εξέτασαν τη σχέση μεταξύ των επιδόσεων στα έργα της ΘτΝ και της ικανότητας αναγνώρισης εκφράσεων του προσώπου που απεικονίζουν ντροπή και αμηχανία, παιδιών ηλικίας 8 έως 15 ετών με αυτισμό. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ελλείμματα στη ΘτΝ των παιδιών με αυτισμό, συνεπάγεται με δυσκολία να αναγνωρίσουν εκφράσεις ντροπής και αμηχανίας. Τα τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά, από την άλλη πλευρά, με υψηλές επιδόσεις στην ΘτΝ, μπορούσαν να αναγνωρίσουν τα αυτοσυνειδησιακά συναισθήματα της ντροπής και της αμηχανίας (Heerey, Keltner, & Carrs, 2003). Επιπλέον, θετική σχέση έχει βρεθεί και στην κατανόηση της προοπτικής του άλλου με την τάση για ντροπή (Davidson et al., 2017. Howell et al., 2012).

Τα παραπάνω ευρήματα αποδεικνύουν ότι η κατανόηση της ντροπής συσχετίζεται με τη ΘτΝ και συγκεκριμένα με την ικανότητα απόδοσης πεποιθήσεων β' τάξης. Ωστόσο, ο Gilbert (2003, 2004)

υποστηρίζει ότι η ΘτΝ είναι σημαντική για την κατανόηση της εξωτερικευμένης ντροπής, αλλά όχι της εσωτερικευμένης ντροπής. Η εξωτερικευμένη ντροπή σχετίζεται με το τι νομίζουν οι άλλοι για τον εαυτό και επομένως, η κατανόηση αυτού του τύπου ντροπής προϋποθέτει την ΘτΝ. Από την άλλη πλευρά, η εσωτερικευμένη ντροπή σχετίζεται με το τι πιστεύει ο ίδιος για τον εαυτό και επομένως δεν σχετίζεται με την επίδοση στα έργα ΘτΝ (Gilbert, 2004). Ακόμη, ο Leary (2004) υποστηρίζει πως η ΘτΝ συνδέεται μόνο με την εξωτερικευμένη ντροπή. Σύμφωνα με τον ίδιο, κύριο χαρακτηριστικό της ντροπής δεν αποτελούν οι αναπαραστάσεις και αυτοεκτιμήσεις, αλλά οι αντανακλούμενες αναπαραστάσεις και εκτιμήσεις. Συνεπώς, Έτσι, οι άλλοι άνθρωποι μπορούν να δημιουργήσουν στον εαυτό αισθήματα ντροπής, ακόμη και αν γνωρίζουν ότι οι πεποιθήσεις τους είναι ανακριβείς. Τέλος, πρόσφατη έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την Misailidi (2018) σε παιδιά, υποστηρίζει την ίδια άποψη. Εξετάστηκε η σχέση ανάμεσα στις δύο διαστάσεις της ντροπής, την εσωτερικευμένη και την εξωτερικευμένη και την ικανότητα απόδοσης νοητικών καταστάσεων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ της εξωτερικευμένης ντροπής και της ΘτΝ και ειδικότερα της ικανότητας απόδοσης ψευδών πεποιθήσεων β' τάξης, γεγονός που έρχεται σε συμφωνία με την άποψη του Gilbert (2003).

Επομένως, πρόσφατες έρευνες υποστηρίζουν ότι μόνο η εξωτερικευμένη ντροπή θα πρέπει να συσχετίζεται με τη ΘτΝ, και ειδικότερα με τα έργα β' τάξης, αφού είναι το αποτέλεσμα των πεποιθήσεων που έχει το άτομο για το τι είναι στο νου των άλλων για τον εαυτό και αυτή μόνον οδηγεί σε σκέψεις του τι οι άλλοι μπορεί σκέφτονται για τον εαυτό. Επομένως, για την κατανόησή της απαιτούνται ικανότητες ΘτΝ β' τάξης. Συνεπώς, υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω διερεύνησης της συσχέτισης ανάμεσα στη ΘτΝ και τις δύο διαστάσεις της ντροπής, την εσωτερικευμένη και την εξωτερικευμένη.

Θεωρία του Νου και εικόνα σώματος

Η εικόνα σώματος αναφέρεται στην "εσωτερική αναπαράσταση της εξωτερικευμένης εμφάνισης" (Thompson, Heinberg, Altabe, & Tantleff-Dunn, 1999). Οι Mendelson, White και Mendelson (2001, σελ. 91) αναφέρουν ότι «η εικόνα σώματος περιλαμβάνει αφενός τα συναισθήματα του ίδιου του ατόμου για την εμφάνιση και το σώμα του, και αφετέρου τα συναισθήματα που του δημιουργούνται από την γνώμη και την συμπεριφορά των άλλων ανθρώπων, καθώς και το πώς εκείνοι κρίνουν την εμφάνιση και το σώμα του». Πολλές φορές το υπερβολικό βάρος προκαλεί στρεβλώσεις στην εικόνα σώματος, καθώς το άτομο υπερεκτιμά ή υποτιμά το σωματικό τους μέγεθος (Brytek-Matera, 2011. Erickson et al., 2009. Toselli et al., 2013). Επομένως, μια αρνητική εικόνα για το σώμα, ενδέχεται να οφείλεται στο πώς οι άλλοι κρίνουν το σώμα του ατόμου, δηλαδή με τις νοητικές καταστάσεις των άλλων και όχι στις δικές του σκέψεις και

συναισθήματα (Mendelson, Mendelson, & White, 2001). Δεν βρέθηκαν έρευνες, οι οποίες να εξετάζουν την σχέση της εικόνας σώματος με την ΘτΝ στην παιδική ηλικία. Για τον λόγο αυτό, εξετάστηκε στην παρούσα έρευνα. Εφόσον, η εικόνα σώματος περιλαμβάνει τις πεποιθήσεις των άλλων για την εξωτερική εμφάνιση του ατόμου, για να μπορεί το παιδί να το κατανοήσει, ενδέχεται να χρειάζεται ικανότητες ΘτΝ και ειδικότερα απόδοσης ψευδών πεποιθήσεων β' τάξης.

Θεωρία του Νου και αυτοσυνειδησία

Υπάρχουν δύο τύποι αυτοσυνειδησίας, η ιδιωτική, που είναι η συνειδητοποίηση κάποιου για τα δικά του συναισθήματα, σκέψεις και κίνητρα, και η δημόσια, που είναι η ικανότητα κάποιου να καταλάβει πώς οι άλλοι βλέπουν τον εαυτό του κοινωνικά (Fenigstein, Scheier, & Buss, 1975). Η αυτοσυνειδησία είναι απαραίτητη για την ΘτΝ (Gallup, 1982. Keenan et al., 2003 243) και προηγείται από την ανάπτυξη της ΘτΝ (Lewis, 1992). Σε πληθυσμούς με ελλείμματα αυτοσυνειδησίας, υπάρχουν ενδείξεις για ελλείμματα στη ΘτΝ (Baron-Cohen, 2003). Μια πειραματική μελέτη που έγινε σε παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος (ΔΑΦ) και τυπικώς αναπτυσσόμενα έδειξε ότι η ικανότητα απόδοσης στα έργα της ΘτΝ συσχετίζεται θετικά με την αυτοσυνειδησία (Frith & Happé, 1999). Επίσης, έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε φοιτητές έδειξε ότι υπάρχει μια ισχυρή θετική σχέση μεταξύ της αυτοσυνειδησίας και της ΘτΝ (Johnson et al., 2005). Δεδομένου ότι η δημόσια αυτοσυνειδησία περιλαμβάνει πώς βλέπουν οι άλλοι τον εαυτό, ενδεχομένως να συσχετίζεται με την ΘτΝ, αφού περιλαμβάνει τις πεποιθήσεις των άλλων (Morin, 2002).

Ντροπή και εικόνα σώματος

Η ντροπή έχει βρεθεί ότι παίζει κεντρικό ρόλο στην εικόνα του σώματος (Goss & Allan, 2009. Grabhorn, Stenner, Stangier, & Kaufhold, 2006. Swan & Andrews, 2003. Troop, Allan, Serpell, & Treasure, 2008). Η ντροπή σχετικά με την εικόνα του σώματος συνεπάγεται αρνητικές εκτιμήσεις ότι κάποιος έχει φυσικές ιδιότητες (σχήμα σώματος, μέγεθος ή βάρος) που πιστεύει ότι θεωρούνται από τους άλλους ως μη ελκυστικές (Gilbert, 2002. Gilbert & Thompson, 2002). Στην έρευνα των Thompson, Dinnel και Dill (2003), τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ντροπή συσχετίστηκε θετικά με το άγχος για την σωματική διάπλαση και με την ανησυχία για την εικόνα του σώματος. Έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε φοιτητές 18-25 ετών έδειξε ότι η αρνητική εικόνα του σώματος σχετίζεται με την αύξηση της ντροπής. Πιο συγκεκριμένα, ιδιαίτερα η εσωτερίκευση του λεπτού σώματος, ως ιδανικού, φάνηκε ότι επηρεάζει τόσο την εικόνα που έχουν για το σώμα τους, όσο και την ντροπή που αισθάνονται για αυτό (Markham, Thompson & Bowling, 2005). Ακόμη, πρόσφατες μελέτες δείχνουν ότι η ντροπή έχει σημαντικό αντίκτυπο στη δυσαρέσκεια της εικόνας του σώματος και σε διαταραγμένες διατροφικές συμπεριφορές, τόσο σε ασθενείς με διατροφικές διαταραχές όσο και σε

μη κλινικά δείγματα (Bessenoff & Snow, 2006. Duarte, Pinto-Gouveia, Ferreira & Batista, 2015. Ferreira, Pinto-Gouveia, & Duarte, 2013. Ferreira, Matos, Duarte & Pinto-Gouveia, 2014. Franzoni et al., 2013). Ωστόσο, δεν βρέθηκε καμία έρευνα που να έχει εξετάσει την ντροπή με την εικόνα του σώματος σε παιδιά και αυτό το κενό ερευνητικό πεδίο, θα είχε ενδιαφέρον να εξεταστεί.

Ντροπή και αυτοσυνειδησία

Η ντροπή προέρχεται από μια ανησυχία με τον εαυτό και από την γενίκευση των αρνητικών συμπεριφορών (Lewis, 1971. Tangney, 1995). Η αυτοσυνειδησία μπορεί να είναι ιδιωτική ή δημόσια. Έρευνες αποδεικνύουν μια ισχυρή θετική συσχέτιση μεταξύ των μετρήσεων της ντροπής και της αυτοσυνειδησίας (Allan, Gilbert & Goss, 1994. Gilbert, 2003. Gilbert, Pehl & Allan, 1994. Lewis, 1986. Tangney, Wagner, Fletcher & Gramzow, 1992). Σε άλλες έρευνες έχει βρεθεί ότι η ντροπή σχετίζεται με την δημόσια αυτοσυνειδησία και όχι με την ιδιωτική (Buss, 1980. Darvill, Johnson & Danko, 1992. Pilkonis, 1977. Turner, 1998). Από την άλλη, οι Harder, Rockart και Cutler (1993) στην έρευνά τους, αναφέρουν ότι η ντροπή δεν έδειξε την προβλεπόμενη, άμεση συσχέτιση με τη δημόσια αυτοσυνειδησία. Ωστόσο, δεν βρέθηκαν έρευνες σε παιδιά.

Εικόνα σώματος και αυτοσυνειδησία

Τα αποτελέσματα διάφορων ερευνών δείχνουν ότι η αυτοσυνειδησία επηρεάζει σημαντικά την εικόνα των εφήβων για το σώμα (Meena, Singh & Gupta, 2018. Stunkard & Mendelson, 1967. Theron, Nel & Lubbe, 1991). Ο σκοπός της μελέτης των Theron, Nel και Lubbe (1991) ήταν να εκτιμήσει εάν υπάρχει σχέση μεταξύ εικόνας σώματος και αυτοσυνειδησίας και τις διαφορές ανάμεσα στα φύλα σε φοιτητές ηλικίας 19 έως 25 ετών. Η ανάλυση έδειξε μια σημαντική συσχέτιση μεταξύ της εικόνας του σώματος και της αυτοσυνειδησίας. Ο Kwon (1992) διερεύνησε τις σχέσεις μεταξύ της αυτοσυνειδησίας και της εικόνας σώματος και εξέτασε τις επιπτώσεις αυτών στη στάση των γυναικών απέναντι στις πρακτικές ένδυσης. Οι στατιστικές αναλύσεις των δεδομένων η εικόνα σώματος συσχετίζεται στενά με τη δημόσια αυτοσυνειδησία και το κοινωνικό άγχος, αλλά όχι με την ιδιωτική αυτοσυνειδησία. Μόνο η δημόσια αυτοσυνειδησία είχε σχέση με την ένδυση των γυναικών. Δεν βρέθηκαν έρευνες, οι οποίες να εξετάζουν την σχέση της εικόνας σώματος με την αυτοσυνειδησία στην παιδική ηλικία. Για τον λόγο αυτό, εξετάστηκε στην παρούσα έρευνα.

Συνοψίζοντας, πρόσφατες έρευνες που έχουν μελετήσει την σχέση της ΘτΝ και της ντροπής σε παιδιά υποστηρίζουν ότι μόνο η εξωτερικευμένη και όχι η εσωτερικευμένη ντροπή σχετίζεται με την ΘτΝ. Ακόμη, έχει αποδειχθεί ότι η ικανότητα απόδοσης στα έργα της ΘτΝ σχετίζεται με την αυτοσυνειδησία σε παιδιά. Ωστόσο, η ΘτΝ σε σχέση με την εικόνα του σώματος δεν έχει εξεταστεί

σε παιδιά. Δεν βρέθηκαν ευρήματα ούτε για την ντροπή, την εικόνα σώματος και την αυτοσυνειδησία μεταξύ τους σε παιδιά. Επομένως, είναι αναγκαίο να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ ΘτΝ, ντροπής, εικόνας σώματος και αυτοσυνειδησίας στην παιδική ηλικία.

1.6 Η παρούσα έρευνα

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να εξετάσει την σχέση της ΘτΝ με τη ντροπή, την εικόνα σώματος και την αυτοσυνειδησία σε παιδιά ηλικίας 10-12 ετών. Με βάση τα ευρήματα των ερευνών που παρουσιάστηκαν στις προηγούμενες ενότητες (Frith & Happé, 1999. Gilbert, 2003. Misailidi, 2018), οι υποθέσεις διαμορφώθηκαν ως εξής:

1. Αναμενόταν ότι η ηλικία των παιδιών θα επιδρά στην ικανότητα απόδοσης στα έργα ΘτΝ, με τα μεγαλύτερα παιδιά να έχουν υψηλότερες βαθμολογίες από τα μικρότερα (Υπόθεση 1).
2. Αναμενόταν ότι το φύλο των παιδιών θα επιδρά στην ικανότητα απόδοσης στα έργα ΘτΝ, με τα κορίτσια να έχουν υψηλότερες βαθμολογίες από τα αγόρια (Υπόθεση 2).
3. Αναμενόταν ότι η ηλικία των παιδιών δεν θα επιδρά στα επίπεδα ντροπής (Υπόθεση 3).
4. Αναμενόταν ότι το φύλο των παιδιών θα επιδρά στα επίπεδα ντροπής, με τα κορίτσια να παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα από τα αγόρια (Υπόθεση 4).
5. Αναμενόταν ότι η ηλικία των παιδιών θα επιδρά στα επίπεδα εικόνας σώματος, με τα μεγαλύτερα παιδιά να παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα από τα μικρότερα (Υπόθεση 5).
6. Αναμενόταν ότι το φύλο των παιδιών θα επιδρά στα επίπεδα εικόνας σώματος, με τα κορίτσια να παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα από τα αγόρια (Υπόθεση 6).
7. Αναμενόταν ότι το φύλο των παιδιών θα επιδρά στα επίπεδα αυτοσυνειδησίας, με τα κορίτσια να παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα από τα αγόρια (Υπόθεση 7).
8. Αναμενόταν ότι η ικανότητα απόδοσης στα έργα ΘτΝ θα συσχετίζεται θετικά με την εξωτερικευμένη ντροπή (Υπόθεση 8α), αλλά όχι με την εσωτερικευμένη (Υπόθεση 8β).
9. Αναμενόταν ότι η ικανότητα απόδοσης στα έργα ΘτΝ θα συσχετίζεται θετικά με την δημόσια αυτοσυνειδησία (Υπόθεση 9α), αλλά όχι με την ιδιωτική (Υπόθεση 9β).
10. Αναμενόταν ότι η ντροπή θα συσχετίζεται θετικά με την δημόσια αυτοσυνειδησία (Υπόθεση 10α), αλλά όχι με την ιδιωτική (Υπόθεση 10β).
11. Αναμενόταν ότι η ντροπή θα συσχετίζεται θετικά με την εικόνα σώματος (Υπόθεση 11).
12. Αναμενόταν ότι η εικόνα σώματος θα συσχετίζεται θετικά με τη δημόσια αυτοσυνειδησία (Υπόθεση 12α), αλλά όχι με την ιδιωτική αυτοσυνειδησία (Υπόθεση 12β).

Επίσης, διατυπώθηκε και ένα ερευνητικό ερώτημα για τις μεταβλητές που δεν έχουν εξεταστεί μεταξύ τους, σε προηγούμενες μελέτες. Συγκεκριμένα, το ερώτημα που εξετάστηκε ήταν εάν η ικανότητα απόδοσης στα έργα ΘτΝ συσχετίζεται με την εικόνα σώματος, καθώς και τις επιμέρους διαστάσεις της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΜΕΘΟΔΟΣ

2. ΜΕΘΟΔΟΣ

2.1 Συμμετέχοντες

Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν 180 παιδιά ($M = 126.91$ μήνες, $SD = 10.607$): 60 10-χρονα ($n = 60$, $M = 114.62$ μήνες, $SD = 3.090$, 30 αγόρια και 30 κορίτσια), 59 11-χρονα ($n = 59$, $M = 126.78$ μήνες, $SD = 3.321$, 28 αγόρια και 31 κορίτσια), 61 12-χρονα ($n = 60$, $M = 139.32$ μήνες, $SD = 3.197$, 30 αγόρια και 31 κορίτσια).

	Τάξη φοίτησης μαθητή											
	Δ' δημοτικού			Ε' δημοτικού			ΣΤ' δημοτικού			Σύνολο		
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Φύλο Αγόρι	30	115.11	3.258	28	127.23	3.910	30	140.10	3.537			
Κορίτσι	30	115.35	3.601	31	127.60	3.692	31	140.06	3.660			
Σύνολο	60	115.23	3.090	59	127.41	3.321	61	140.08	3.197	180	127.57	10.607

Τα παιδιά προέρχονταν από τέσσερα δημοτικά σχολεία της πόλης των Ιωαννίνων, από δύο κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και από ένα κέντρο Μελέτης. Οι γονείς των παιδιών ενημερώθηκαν από την ερευνήτρια για τους σκοπούς της έρευνας και εξασφαλίστηκε γραπτώς η συναίνεσή τους για τη συμμετοχή των παιδιών τους σε αυτήν. Στη συνέχεια, συμπλήρωσαν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά τους. Αρχικά όσον αφορά την ηλικία του πατέρα, οι περισσότεροι ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα 46-55 ετών (51,4%), κάποιιοι στην ηλικιακή ομάδα 36-45 (43,3%) και λίγοι στην ηλικιακή ομάδα 56-65 ετών (5,3%). Οι περισσότερες μητέρες, από την άλλη πλευρά, ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα 36-45 ετών (70,7%), κάποιιοι στην ηλικιακή ομάδα 46-55 ετών (25,3%) και λίγες στην ηλικιακή ομάδα 26-35 ετών (4%). Όσον αφορά την εθνικότητα των παιδιών, το 88% έχει ελληνική, το 7,3% αλβανική, το 3,3% συριακή, το 0,7% ρουμάνικη και το 0,7% γερμανική. Ένα άλλο ερώτημα που τέθηκε, ήταν ο αριθμός των παιδιών που έχουν, με τους περισσότερους να έχουν 2 παιδιά (50%), 1 παιδί (26%), 3 παιδιά (21,3%), 4 παιδιά (2,7%) και περισσότερα από 4 κανέναν. Σχετικά με την οικογενειακή τους κατάσταση, το 92% ήταν παντρεμένοι, το 6% διαζευγμένοι, το 1,3% ανύπαντροι και μόλις το 0,7% χήρος-α. Το 44,7% των πατεράδων ήταν απόφοιτοι πανεπιστημίου, το 27,3% είχαν στην κατοχή τους μεταπτυχιακό ή διδακτορικό δίπλωμα, το 23,3% ήταν απόφοιτοι λυκείου και το 4,7% ήταν απόφοιτοι γυμνασίου. Όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο, οι μητέρες των παιδιών στην πλειοψηφία ήταν απόφοιτοι πανεπιστημίου (48,7%), μεγάλο ποσοστό κατείχε μεταπτυχιακό ή διδακτορικό δίπλωμα (30,7%), μικρότερο ποσοστό ήταν απόφοιτοι λυκείου (16%), ενώ μόλις το 4,7% ήταν απόφοιτοι γυμνασίου. Σχετικά με το επάγγελμα του πατέρα, το 34% ήταν ελεύθεροι επαγγελματίες, το 33,3% δημόσιοι υπάλληλοι, το 30% ιδιωτικοί υπάλληλοι, το 1,3% συνταξιούχοι, το

0,7% στρατιωτικοί και το 0,7% ασχολούνταν με τα οικιακά. Από τις μητέρες, δημόσιοι υπάλληλοι ήταν το 30,7%, ελεύθεροι επαγγελματίες το 26%, ιδιωτικοί υπάλληλοι το 25,3%, με τα οικιακά ασχολούνταν το 8%, άνεργοι ήταν το 6,7%, συνταξιούχοι το 2,7% και το 0,7% ήταν συμβασιούχος σε ΝΠΔΔ. Τέλος, όσον αφορά το εισόδημα του πατέρα, το 52% δηλώνει εισόδημα 1.001-1.500 ευρώ, το 28% 501-1.000, το 12,7% 1.501-2.000, το 6,7% άνω των 2.000 και το 0,7% 1-500 ευρώ. Από την άλλη πλευρά, το μηνιαίο εισόδημα της μητέρας για το 36% ανέρχεται στα 1.001-1.500 ευρώ, για το 33,3% 501-1.000 ευρώ, για το 13,3% 0 ευρώ, για το 8% 1-500 ευρώ, για το 6% 1.501-2.000 και για το 3,3% άνω των 2.000 ευρώ.

2.2. Ερευνητικά εργαλεία

2.2.1. Ντροπή

Κλίμακα Test of Self-Conscious Affect for Children (TOSCA-C)

Η κλίμακα Test of Self-Conscious Affect for Children (TOSCA-C) δημιουργήθηκε από τους Tangney, Wagner, Burggraf, Gramzow, και Fletcher (1990). Είναι σχεδιασμένη για παιδιά ηλικίας 8-12 ετών και μετράει την προδιάθεση των παιδιών στο συναίσθημα της ντροπής και της ενοχής. Περιλαμβάνει μια σειρά από 15 σενάρια (10 αρνητικά και 5 θετικά). Κάθε σενάριο περιλαμβάνει μια εικόνα και ακολουθείται από 4-5 δηλώσεις που παρουσιάζουν συναισθηματικές, γνωστικές ή συμπεριφορικές αντιδράσεις απέναντι στην εκάστοτε κατάσταση. Οι δηλώσεις αυτές μπορεί να εκφράζουν προδιάθεση για ντροπή (αρνητικό συναίσθημα για τον εαυτό ή αυτοκριτική, προσπάθεια το άτομο να κρυφτεί), προδιάθεση για ενοχή (μεταμέλεια, επισκευή), εξωτερίκευση της ευθύνης (κατηγορεί ένα άλλο πρόσωπο ή κατάσταση), αποστασιοποίηση (αδιαφορία), περηφάνια για τον εαυτό και περηφάνια για την πράξη κάποιου άλλου προσώπου. Στην παρούσα έρευνα, οι εικόνες ζωγραφίστηκαν από την αρχή, ώστε να είναι πιο σύγχρονες και δημιουργήθηκαν 15 εικόνες για τα αγόρια και 15 για τα κορίτσια, προκειμένου τα παιδιά να μπορούν να μπουν στην θέση του ήρωα. Για κάθε σενάριο, τα παιδιά υποδεικνύουν πόσο πιθανό είναι να ανταποκριθούν στο συμβάν με έναν συγκεκριμένο τρόπο, απαντώντας σε μία πενταβάθμια κλίμακα (0 = καθόλου, 1 = λίγο, 2 = ούτε λίγο ούτε πολύ, 3 = πολύ, 4 = πάρα πολύ).

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας, αναλύθηκε και βαθμολογήθηκε μόνο η υποκλίμακα της ντροπής. Σύμφωνα με τους κατασκευαστές 5 δηλώσεις μετρούν την εσωτερικευμένη και 10 δηλώσεις μετρούν την εξωτερικευμένη ντροπή (Tangney, Wagner, Burggraf, Gramzow, & Fletcher, 1990). Για παράδειγμα, ένα σενάριο είναι «Η θεία σου κάνει ένα μεγάλο πάρτι. Εσύ σερβίρεις χυμό στον κόσμο και ξαφνικά σου πέφτει ένα ποτήρι και ο χυμός χύνεται στο πάτωμα». Στο συγκεκριμένο σενάριο, η πρόταση της εξωτερικευμένης ντροπής είναι «Θα πήγαινα σε άλλο δωμάτιο, ώστε να κρυφτώ και να

είμαι μακριά από όλους». Τα παιδιά αξιολογούν πόσο πιθανό είναι να αισθανθούν με αυτόν τον τρόπο. Ένα άλλο σενάριο είναι «Έκανες μια εργασία στο σχολείο και πήρες κακό βαθμό. Όταν γυρνάς σπίτι, δείχνεις την εργασία στην μητέρα σου». Στο συγκεκριμένο σενάριο, η πρόταση της εσωτερικευμένης ντροπής είναι «Τώρα που πήρα κακό βαθμό νιώθω ότι δεν αξίζω τίποτα».

Αναφορικά με τις ψυχομετρικές ιδιότητες της κλίμακας, η υποκλίμακα της ντροπής παρουσιάζει σύμφωνα με τους κατασκευαστές της πολύ υψηλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής ($\alpha = .83$) (Tangney et al., 1990). Ωστόσο, δεν έχουν μετρήσει ξεχωριστά την εξωτερικευμένη και την εσωτερικευμένη ντροπή και δεν δίνουν τιμές αξιοπιστίας. Στην παρούσα εργασία, η υποκλίμακα της ντροπής έχει υψηλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής ($\alpha = .89$ για την υποκλίμακα της ντροπής, $\alpha = .97$ για την εξωτερικευμένη ντροπή και $\alpha = .85$ για την εσωτερικευμένη).

Κλίμακα Εξωτερικευμένης Ντροπής

Η κλίμακα «Εξωτερικευμένης Ντροπής» (Other as Shamer scale - OAS) κατασκευάστηκε από τους Goss, Gilbert, και Allan (1994). Βασίζεται σε ένα προγενέστερο εργαλείο της ντροπής, το ISS (Internalized Shame Scale, Cook, 1993), το οποίο μετρά την εσωτερική ντροπή. Οι Goss, Gilbert και Allan (1994) κατασκεύασαν την κλίμακα για να μετρήσουν την εξωτερικευμένη ντροπή. Η κλίμακα περιέχει 18 προτάσεις που μετρούν τις εκτιμήσεις του ατόμου για το τι σκέφτονται οι άλλοι για τον ίδιο. Μια πενταβάθμια κλίμακα Likert (0 = ποτέ, 1 = σπάνια, 2 = μερικές φορές, 3= συχνά, 4 = σχεδόν πάντα) χρησιμοποιείται για να αξιολογήσει πόσο συχνά το περιεχόμενο κάθε στοιχείου ισχύει για το κάθε παιδί.

Παρόλο που η κλίμακα Εξωτερικευμένης ντροπής έχει χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά, η έρευνα για τις ψυχομετρικές της ιδιότητες και η προσαρμογή σε άλλους πληθυσμούς εξακολουθεί να είναι ελάχιστη. Ως εκ τούτου, οι Matos, Pinto-Gouveia και Duarte (2011) διερεύνησαν τη δομή της κλίμακας, την εσωτερική συνοχή, την αξιοπιστία δοκιμής και επανεξέτασης, σε ένα μεγάλο δείγμα ($N = 811$). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι πρόκειται για μια έγκυρη και αξιόπιστη κλίμακα για την μέτρηση της εξωτερικευμένης ντροπής. Η ανάλυση των στοιχείων αποκάλυψε την δομή ενός παράγοντα, εξηγώντας το 39,8% της διακύμανσης με εξαιρετική εσωτερική συνοχή (Cronbach's alpha = .91) και με σταθερότητα στο χρόνο για μια περίοδο 4-6 εβδομάδων ($r = 0,70$). Για τον λόγο αυτό, πρόσφατα, δημιουργήθηκε μια πιο σύντομη κλίμακα "Other as shamer-2" (OAS-2, Matos et al., 2015) με 8 στοιχεία από την αρχική κλίμακα, τα οποία αξιολογούν αποτελεσματικότερα την εξωτερικευμένη ντροπή. Παράδειγμα ενός στοιχείου είναι «Αισθάνομαι ότι οι άλλοι θεωρούν ότι δεν είμαι αρκετά καλός/ή».

Η OAS-2, σύμφωνα με τους κατασκευαστές της, έχει υψηλή εγκυρότητα και αξιοπιστία, παρόμοια με αυτή του OAS, με συντελεστή συσχέτισης $r = 0,91$ και καλή εσωτερική συνοχή ($\alpha = .82$),

αποδεικνύοντας ότι πρόκειται για ένα οικονομικό, έγκυρο και αξιόπιστο μέτρο της εξωτερικευμένης ντροπής. Στην παρούσα εργασία, η κλίμακα είχε υψηλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής ($\alpha = .96$).

2.2.2. Εικόνας σώματος

Κλίμακα Σωματικής Εκτίμησης

Η Κλίμακα Σωματικής Εκτίμησης για παιδιά (Body-esteem Scale – BES for children) των Mendelson και White (1982) χρησιμοποιείται συνήθως για παιδιά ηλικίας 7 έως 12 ετών, αλλά έχει θεωρηθεί κατάλληλη και για παιδιά μικρότερης ηλικίας (4 έως 6 ετών) από τις ίδιες τις ερευνήτριες (Mendelson & White, 1982). Η αρχική κλίμακα 24 προτάσεων αξιολογήθηκε για εσωτερική αξιοπιστία. Οι συσχετισμοί για μεμονωμένες προτάσεις με τη συνολική βαθμολογία ήταν χαμηλοί, μειώνοντας την εσωτερική αξιοπιστία. Για αυτό το λόγο, 4 στοιχεία αφαιρέθηκαν και δημιουργήθηκε μια πιο σύντομη κλίμακα Σωματικής Εκτίμησης για παιδιά με 20 προτάσεις. Πιο συγκεκριμένα χωρίζεται σε 3 υποκλίμακες: την εμφάνιση (BE-appearance, 13 προτάσεις), η οποία αξιολογεί την εκτίμηση και τα συναισθήματα του παιδιού για την εμφάνισή του, το βάρος (BE-weight, 3 προτάσεις), η οποία αξιολογεί την ικανοποίηση του παιδιού σχετικά με το βάρος του σώματός του και την απόδοση από τους άλλους (BE-attribution, 4 προτάσεις), η οποία αξιολογεί τις απόψεις του παιδιού σχετικά με το πώς κρίνουν οι άλλοι την εμφάνισή του. Ένα παράδειγμα της υποκλίμακας «εμφάνιση» είναι: «Μου αρέσει το πώς δείχνω στις φωτογραφίες». Μια πρόταση της υποκλίμακας «βάρος» είναι: «Το βάρος μου με κάνει να νιώθω λυπημένος». Τέλος, ένα παράδειγμα της υποκλίμακας «απόδοση από τους άλλους» είναι: «Στους συνομήλικούς μου αρέσει η εμφάνισή μου». Η κάθε απάντηση που υποδηλώνει υψηλή αυτοεκτίμηση εικόνας σώματος βαθμολογήθηκε με 1 βαθμό, ενώ στην αντίθετη περίπτωση με 0.

Όσον αφορά τις ψυχομετρικές ιδιότητες της κλίμακας, είχε σύμφωνα με τους κατασκευαστές της, υψηλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής ($\alpha = .88$). Υψηλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής είχαν και οι υποκλίμακες σύμφωνα με τους κατασκευαστές ($\alpha = .92$ για την υποκλίμακα της εμφάνισης, $\alpha = .81$ για την υποκλίμακα της απόδοσης από τις αξιολογήσεις των άλλων και $\alpha = .94$ για την υποκλίμακα της ικανοποίησης από το βάρος). Στην παρούσα εργασία, η συνολική κλίμακα είχε υψηλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής ($\alpha = .92$). Υψηλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής είχαν και οι υποκλίμακες ($\alpha = .95$ για την υποκλίμακα της εμφάνισης, $\alpha = .94$ για την υποκλίμακα της απόδοσης από τις αξιολογήσεις των άλλων και $\alpha = .96$ για την υποκλίμακα της ικανοποίησης από το βάρος).

2.2.3. Αυτοσυνειδησία

Κλίμακα αυτοσυνειδησίας

Η κλίμακα αυτοσυνειδησίας (Self-Consciousness Scale, Fenigstein et al., 1975) σχεδιάστηκε για να αξιολογήσει τόσο την ιδιωτική όσο και τη δημόσια αυτοσυνειδησία και έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως για εφήβους και ενήλικες. Μετρά την τάση του ατόμου για αυτοσυνειδησία ως χαρακτηριστικό της προσωπικότητας, δηλαδή τη χρόνια εστιαζόμενη στον εαυτό προσοχή. Οι Takishima-Lacasa και άλλοι, το 2014 κατασκεύασαν μια αναθεωρημένη έκδοση της κλίμακας αυτοσυνειδησίας για παιδιά (The Revised Self-Consciousness Scales for Children R-SCS-C). Αρχικά, αφαιρέθηκαν τα στοιχεία που είχαν δείξει χαμηλές τιμές αξιοπιστίας και δημιουργήθηκαν 31 νέα στοιχεία. Η νέα κλίμακα για τα παιδιά αποτελείται από 29 προτάσεις. Οι συμμετέχοντες αξιολόγησαν την κάθε πρόταση σε μια πενταβάθμια κλίμακα (1= Διαφωνώ απόλυτα – 5 = Συμφωνώ απόλυτα). Η παραγοντική ανάλυση, κατέδειξε την δομή τριών παραγόντων, την ιδιωτική αυτοσυνειδησία, την δημόσια αυτοσυνειδησία και το κοινωνικό άγχος. Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκαν μόνο οι υποκλίμακες της ιδιωτικής και δημόσιας αυτοσυνειδησίας. Για αυτό, όταν αναφέρεται στην συνολική αυτοσυνειδησία αφορά το άθροισμα της δημόσιας με την ιδιωτική. Η ιδιωτική αυτοσυνειδησία (10 δηλώσεις) αναφέρεται στη τάση του ατόμου να εστιάζει την προσοχή του σε εσωτερικά, ενδόμυχα στοιχεία του εαυτού του, όπως είναι οι σκέψεις, τα συναισθήματα, οι νοητικές διαδικασίες και οι σωματικές αντιδράσεις. Η δημόσια αυτοσυνειδησία (7 δηλώσεις) αναφέρεται στην τάση του ατόμου να εστιάζει την προσοχή του στις δημόσιες, εμφανείς όψεις του εαυτού, όπως η εξωτερική εμφάνιση και η εντύπωση που δημιουργεί στους άλλους.

Όσον αφορά τις ψυχομετρικές ιδιότητες της τρέχουσας αναθεωρημένης κλίμακας για παιδιά, οι συντελεστές εσωτερικής συνοχής για το τρέχον δείγμα μελέτης ήταν $\alpha = .86$ για την συνολική κλίμακα, $\alpha = .83$ για την υποκλίμακα της ιδιωτικής αυτοσυνειδησίας, $\alpha = .89$ για την υποκλίμακα της δημόσιας αυτοσυνειδησίας και $\alpha = .79$ για το κοινωνικό άγχος. Στην παρούσα εργασία, η παρουσιάστηκε καλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής με $\alpha = .86$ για την συνολική κλίμακα, $\alpha = .93$ για την υποκλίμακα της ιδιωτικής αυτοσυνειδησίας και $\alpha = .95$ για την υποκλίμακα της δημόσιας αυτοσυνειδησίας.

2.2.4. ΘΤΝ

Έργα κατανόησης ψευδούς πεποίθησης α' τάξης

Τα έργα ψευδούς πεποίθησης α' τάξης εξετάζουν την ικανότητα του παιδιού να κατανοεί τις ψευδείς πεποιθήσεις ενός άλλου ατόμου. Χρησιμοποιήθηκαν 2 έργα: Το Έργο «Απροσδόκητο περιεχόμενο», στο οποίο ο ερευνητής δείχνει στο παιδί ένα κουτί από καραμέλες smarties και το ρωτάει τι νομίζει ότι υπάρχει μέσα σε αυτό. Αφού το παιδί απαντήσει, του ζητάει να ανοίξει το κουτί

για να δει το εσωτερικό του και να ανακαλύψει ότι μέσα υπάρχει ένα μολύβι. Αφού το μολύβι τοποθετηθεί ξανά μέσα στο κουτί και κλειστεί ο ερευνητής ρωτάει το παιδί τι νόμιζε ότι υπήρχε μέσα στο κουτί πριν το ανοίξει.

Έπειτα, ακολουθούσε η ερώτηση: «Τι υπάρχει μέσα στο κουτί πραγματικά;». Μέσα από αυτή την ερώτηση, ελέγχεται η προσωπική πεποίθηση του παιδιού. Το παιδί βαθμολογείται με βαθμό 1 αν απαντήσει «Μολύβι» και με βαθμό 0 αν απαντήσει «Καραμέλες» ή δώσει κάποια άλλη απάντηση. Τότε ο ερευνητής συνεχίζει την αφήγηση λέγοντας στο παιδί ότι σε λίγο θα έρθει στο δωμάτιο κάποιος φίλος του στον οποίο ο ερευνητής θα δείξει το ίδιο κουτί και θα το ρωτήσει τι υπάρχει μέσα. Το παιδί απαντάει τότε τι πιστεύει ότι θα πει το άλλο παιδί και γιατί. Η σωστή απάντηση του παιδιού σχετικά με το τι πιστεύει το νέο παιδί ότι βρίσκεται μέσα στο κουτί βαθμολογείται με βαθμό 1 («Καραμέλες») και η λανθασμένη με 0 βαθμούς («Μολύβι» ή κάποια άλλη απάντηση). Τέλος ο ερευνητής ζητάει από το παιδί να κάνει σαφές αν ο φίλος του απάντησε έχοντας δει πρώτα το περιεχόμενο του κουτιού ή όχι (Perner, Leekam, & Wimmer, 1987).

Επίσης, χρησιμοποιήθηκε το Έργο «Απροσδόκητη Μετακίνηση», στο οποίο ο ερευνητής δείχνει στο παιδί μια εικόνα στην οποία παρουσιάζονται δύο φίλοι, ο Γιώργος και η Μαρία, καθώς και ένα καλάθι και ένα κουτί. Στην επόμενη εικόνα δείχνει το Γιώργο να παίρνει τη μπάλα και να τη βάζει μέσα στο καλάθι και αμέσως μετά να φεύγει από το δωμάτιο. Στη συνέχεια έρχεται η Μαρία και παίρνει την μπάλα μέσα από το καλάθι και τη βάζει μέσα στο κουτί. Τότε ο Γιώργος επιστρέφει στο δωμάτιο. Ο ερευνητής ρωτάει το παιδί που θα ψάξει ο Γιώργος για την μπάλα του, πού βρίσκεται η μπάλα πραγματικά και τέλος πού έβαλε ο Γιώργος την μπάλα πριν φύγει (Wimmer & Perner, 1983). Στο συγκεκριμένο έργο το παιδί βαθμολογείται με βαθμό 1 αν στην ερώτηση «πού θα ψάξει ο Γιώργος για την μπάλα;» απαντήσει «στο καλάθι» και με 0 βαθμούς αν το παιδί απαντήσει «στο κουτί» ή δώσει κάποια άλλη απάντηση.

Στην παρούσα εργασία, τα έργα κατανόησης ψευδούς πεποίθησης α' τάξης είχαν καλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής ($\alpha = .72$).

Έργα κατανόησης ψευδούς πεποίθησης β' τάξης

Τα έργα ψευδούς πεποίθησης β' τάξης έχουν σαν σκοπό να αξιολογήσουν την ικανότητα του παιδιού να αναλογιστεί τις σκέψεις ενός ατόμου για το τι μπορεί να σκέφτεται ένα άλλο πρόσωπο σχετικά με ένα αντικειμενικό γεγονός. Χρησιμοποιήθηκαν 2 έργα.

Το Έργο «Η ιστορία με το δώρο των γενεθλίων» (Sullivan, Zaitchik, & Tager-Flusberg, 1994), όπου ο ήρωας αρχικά έχει ψευδή πεποίθηση για το δώρο που θα πάρει και στην συνέχεια ανακαλύπτει το πραγματικό δώρο. Ωστόσο, η μητέρα του δεν γνωρίζει ότι έμαθε το πραγματικό δώρο. Το ζητούμενο είναι τα παιδιά να κατανοήσουν τι γνωρίζει το κάθε πρόσωπο της ιστορίας. Για

να επιτύχει το παιδί στο συγκεκριμένο έργο, παίρνοντας ένα βαθμό πρέπει να απαντήσει σωστά σε δύο από τις ερωτήσεις που του θέτει ο ερευνητής. Αρχικά στην ερώτηση «Γιατί είπε η μαμά στον Πέτρο ότι του πήρε ένα ηλεκτρονικό παιχνίδι δώρο για τα γενέθλιά του;» το παιδί πρέπει να δώσει μια απάντηση που να περιλαμβάνει τις έννοιες «δώρο» και «έκπληξη». Ακόμα στην ερώτηση «Τι δώρο πιστεύει ο Πέτρος ότι του έχεις πάρει για τα γενέθλιά του;» που κάνει η γιαγιά στη μητέρα του Πέτρου, και ελέγχει την ικανότητα αναγνώρισης ψευδούς πεποίθησης β' τάξης, το παιδί πρέπει να απαντήσει «Ηλεκτρονικό παιχνίδι».

Στη συνέχεια, χρησιμοποιήθηκε το Έργο «*Η ιστορία με το φορτηγό με τα παγωτά*» (Baron-Cohen, 1989). Παρουσιάζει την ιστορία δύο παιδιών, του Γιώργου και της Μαίρης, που ενώ έπαιζαν μαζί στο πάρκο τους πλησίασε ένας παγωτατζής που πουλούσε παγωτά με το φορτηγάκι του. Ο Γιώργος δεν είχε χρήματα και πήγε στο σπίτι για να πάρει. Ωστόσο, ο παγωτατζής έφυγε από το πάρκο και πήγε στο σχολείο. Ο Γιώργος το συνάντησε και το έμαθε, όμως η Μαρία νομίζει πως δεν το ξέρει και ότι θα πάει στο πάρκο. Το ζητούμενο είναι τα παιδιά να κατανοήσουν τι γνωρίζει το κάθε πρόσωπο της ιστορίας. Στην ερώτηση που θα πάει η Μαίρη για να βρει τον Γιώργο, αν το παιδί απαντήσει «στο πάρκο» βαθμολογείται με βαθμό 1, ενώ αν απαντήσει «στο σχολείο» ή δώσει κάποια άλλη απάντηση βαθμολογείται με βαθμό 0 για το συγκεκριμένο έργο. Η συνολική επίδοση των παιδιών στα έργα ΘτΝ υπολογίστηκε αθροιστικά, για όλα τα έργα που χρησιμοποιήθηκαν.

Στην παρούσα εργασία, τα έργα κατανόησης ψευδούς πεποίθησης β' τάξης είχαν υψηλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής ($\alpha = .91$). Η συνολική επίδοση των παιδιών στα έργα ΘτΝ α' και β' τάξης είχε επίσης υψηλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής ($\alpha = .92$).

Έργα κατανόησης σύνθετων κοινωνικών καταστάσεων

Για την αξιολόγηση της κατανόησης σύνθετων κοινωνικών καταστάσεων χρησιμοποιήθηκε το πειραματικό έργο «*Παράξενες Ιστορίες*» (Strange Stories. Harpe, 1994), το οποίο περιλαμβάνει 24 μικρές ιστορίες και εξετάζει την ικανότητα κατανόησης των πεποιθήσεων, των προθέσεων και των σκέψεων των ηρώων της εκάστοτε ιστορίας. Στην παρούσα έρευνα, δόθηκαν στα παιδιά 8 ιστορίες. Κάθε ιστορία ακολουθούνταν από μια ερώτηση κατανόησης «Γιατί το είπε αυτό ο/η;».

Μια από τις ιστορίες που δόθηκαν, ήταν η ιστορία για τον κόκκινο στρατό. Ο στρατιώτης του μπλε στρατού είναι αιχμάλωτος και τον ρωτάνε πού είναι τα τανκς του στρατού του. Γίνεται αναφορά ότι ο στρατιώτης είναι έξυπνος και ότι οι κόκκινοι στρατιώτες γνωρίζουν ότι θα προσπαθήσει να τους σώσει. Ο μπλε στρατιώτης, όμως, τους λέει την αλήθεια για το πού βρίσκονται τα τανκς. Τα παιδιά πρέπει να ερμηνεύσουν γιατί το είπε.

Για κάθε ιστορία οι συμμετέχοντες βαθμολογούνταν με 0 αν η απάντηση που έδιναν στην ερώτηση αιτιολόγησης ήταν λανθασμένη, με 1 αν ήταν σωστή αλλά περιλάμβανε μόνο φυσικές

καταστάσεις και με 2 αν η απάντηση ήταν σωστή και περιλάμβανε όρους νοητικών καταστάσεων. Στη συνέχεια αθροίστηκαν όλες μαζί οι απαντήσεις και υπολογίστηκε η συνολική βαθμολογία. Υψηλότερη βαθμολογία υποδηλώνει μεγαλύτερη επάρκεια στη ΘτΝ. Το έργο έχει αποδεκτή εσωτερική συνοχή $\alpha = .73$ (Hayward & Homer, 2017). Στην παρούσα εργασία το έργο είχε υψηλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής ($\alpha = .92$).

2.2.5. Ερωτηματολόγιο Δημογραφικών στοιχείων

Οι γονείς συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο με τα δημογραφικά στοιχεία, το οποίο περιλάμβανε την ηλικία και των δυο γονέων, τον αριθμό των παιδιών της οικογένειας, την εθνικότητα, το μορφωτικό επίπεδο, το επάγγελμα και το εισόδημα και των δυο γονέων. Ακόμη, οι μαθητές συμπλήρωσαν μόνοι τους τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά, ημερομηνία γέννησης, τάξη, μέρος συλλογής δεδομένων. Τα στοιχεία των μαθητών και των γονέων ταυτοποιήθηκαν από τον κωδικό που ζητούταν να συμπληρώσουν στην αρχή με τα αρχικά ονομάτων και την ημερομηνία γέννησης του παιδιού.

2.3. Διαδικασία

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε έπειτα από την άδεια των διευθυντών, στην περίπτωση των σχολείων, καθώς και των υπεύθυνων στα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και στα Κέντρα μελέτης. Οι γονείς ενημερώθηκαν γραπτώς για τους σκοπούς της έρευνας, για την εθελοντική συμμετοχή και την ανωνυμία και ζητήθηκε η ενυπόγραφη συγκατάθεσή τους για την συμμετοχή των παιδιών τους. Οι γονείς που συμφώνησαν, στη συνέχεια συμπλήρωσαν και το ερωτηματολόγιο για τα δημογραφικά στοιχεία.

Τα παιδιά εξετάστηκαν ατομικά σε έναν ήσυχο χώρο του σχολείου ή του κέντρου αντίστοιχα σε τρεις συναντήσεις. Η κάθε συνάντηση είχε διάρκεια 15-20 λεπτά. Στην πρώτη συνάντηση, χορηγήθηκε η Κλίμακα Προσωπικής Συνειδητοποίησης του Συναισθήματος για παιδιά, η Κλίμακα Εξωτερικευμένης Ντροπής, η Κλίμακα Φιγούρων Μέτρησης της Σωματικής Δυσaréσκειας και η κλίμακα Σωματικής εκτίμησης. Στην δεύτερη συνάντηση, η Κλίμακα αυτοσυνειδησίας και τα έργα κατανόησης σύνθετων κοινωνικών καταστάσεων. Στην Τρίτη και τελευταία συνάντηση, χορηγήθηκαν στα παιδιά τα Έργα κατανόησης ψευδούς πεποίθησης α' και β' τάξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων διαρθρώνεται σε τρεις ενότητες. Αρχικά, παρουσιάζεται η περιγραφική στατιστική και τα αποτελέσματα των αναλύσεων που εξέτασαν την επίδραση της ηλικίας των παιδιών στις επιδόσεις τους στα έργα της ΘτΝ, την εξωτερικευμένη και εσωτερικευμένη ντροπή, την εικόνα του σώματος και την ιδιωτική και δημόσια αυτοσυνειδησία. Στη συνέχεια, αναλύονται οι συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας. Τέλος, παρουσιάζονται οι αναλύσεις παλινδρόμησης.

3.1. Περιγραφική στατιστική

Ο πίνακας 1 παρουσιάζει τους μέσους όρους, τις τυπικές αποκλίσεις και το εύρος των τιμών στις βασικές μεταβλητές της έρευνας, με βάση την ηλικιακή ομάδα.

3.1.1 Επίδραση ηλικίας και φύλου στις μεταβλητές της έρευνας

3.1.1.1 Επίδραση ηλικίας και του φύλου στη ντροπή

Για να διερευνηθεί η επίδραση της ηλικίας και του φύλου στην τάση των παιδιών για ντροπή, πραγματοποιήθηκε μία πολλαπλή ανάλυση διακύμανσης με εξαρτημένη μεταβλητή τις επιδόσεις των παιδιών στην ντροπή και ανεξάρτητες την ηλικιακή ομάδα (10χρονα, 11χρονα, 12χρονα) και το φύλο (αγόρι, κορίτσι). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η επίδραση της ηλικίας στις συνολικές επιδόσεις των παιδιών στην ντροπή δεν ήταν σημαντική, $F(40,180) = .788$, $p = .807$, $\eta^2 = .185$, αλλά ούτε στις υποκλίμακες της (εσωτερικευμένη ντροπή $F(19,180) = 1.618$, $p = .067$, $\eta^2 = .161$, εξωτερικευμένη ντροπή $F(27,180) = .837$, $p = .698$, $\eta^2 = .129$). Ομοίως, διαπιστώθηκε ότι η επίδραση του φύλου δεν επιδρά στις απαντήσεις των παιδιών στη συνολική κλίμακα της ντροπής, $F(40,180) = 1.001$, $p = .479$, $\eta^2 = .224$, αλλά ούτε στις υποκλίμακες της (εσωτερικευμένη ντροπή $F(19,180) = .795$, $p = .711$, $\eta^2 = .086$, εξωτερικευμένη ντροπή $F(27,180) = 1.654$, $p = .131$, $\eta^2 = .227$).

3.1.1.2 Επίδραση ηλικίας και φύλου στην αυτοσυνειδησία

Για να διερευνηθεί η επίδραση της ηλικίας και του φύλου στις επιδόσεις των παιδιών στην αυτοσυνειδησία, πραγματοποιήθηκε μία πολλαπλή ανάλυση διακύμανσης με εξαρτημένη μεταβλητή τις επιδόσεις των παιδιών στην αυτοσυνειδησία και ανεξάρτητες την ηλικιακή ομάδα (10χρονα, 11χρονα, 12χρονα) και το φύλο (αγόρι, κορίτσι). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η επίδραση της ηλικίας στις συνολικές επιδόσεις των παιδιών στην αυτοσυνειδησία δεν ήταν σημαντική, $F(48,180) = .837$, $p = .757$, $\eta^2 = .235$, ούτε στις υποκλίμακες της (δημόσια αυτοσυνειδησία $F(32,180) = 1.027$, $p = .438$, $\eta^2 = .183$, ιδιωτική αυτοσυνειδησία $F(33,180) = .937$, $p = .571$, $\eta^2 = .175$). Ωστόσο,

διαπιστώθηκε ότι η επίδραση του φύλου ήταν σημαντική τόσο στις συνολικές επιδόσεις των παιδιών στην αυτοσυνειδησία $F(48,180) = 1.321, p = .011, \eta^2 = .326$. Οι post hoc αναλύσεις έδειξαν ότι τα με τα κορίτσια να έχουν υψηλότερα επίπεδα αυτοσυνειδησίας ($M=70.97, SD = 1.806$) από τα αγόρια ($M= 63.40, SD = 1.629$), $p < 0.05$. Ομοίως και στην υποκλίμακα της δημόσιας αυτοσυνειδησίας, η επίδραση του φύλου ήταν σημαντική, $F(32,180) = 1.104, p = .038, \eta^2 = .194$. Οι post hoc αναλύσεις έδειξαν ότι τα κορίτσια είχαν ομοίως υψηλότερα επίπεδα δημόσιας αυτοσυνειδησίας ($M=38.08, SD = 1.448$) από τα αγόρια ($M= 32.75, SD = 1.504$), $p < 0.05$. Αντίθετα, στην υποκλίμακα της ιδιωτικής αυτοσυνειδησίας διαπιστώθηκε ότι η επίδραση του φύλου δεν ήταν σημαντική, $F(33,180) = 1.386, p = .098, \eta^2 = .239$.

3.1.1.3 Επίδραση ηλικίας και φύλου στην εικόνα σώματος

Για να διερευνηθεί η επίδραση της ηλικίας και του φύλου στις επιδόσεις των παιδιών στην εικόνα σώματος, πραγματοποιήθηκε μία πολλαπλή ανάλυση διακύμανσης με εξαρτημένη μεταβλητή τις επιδόσεις των παιδιών στην εικόνα σώματος και ανεξάρτητες την ηλικιακή ομάδα (10χρονα, 11χρονα, 12χρονα) και το φύλο (αγόρι, κορίτσι). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η επίδραση της ηλικίας στις συνολικές επιδόσεις των παιδιών στην εικόνα σώματος δεν ήταν σημαντική, $F(18,179) = 1.251, p = .227, \eta^2 = .123$, αλλά ούτε στις υποκλίμακες της (εμφάνιση $F(13,180) = 1.749, p = .065, \eta^2 = .120$, βάρος $F(3,180) = .773, p = .511, \eta^2 = .013$ και απόδοση από τους άλλους $F(4,180) = 2.881, p = .104, \eta^2 = .062$). Ομοίως, διαπιστώθηκε ότι η επίδραση του φύλου στις συνολικές επιδόσεις των παιδιών στην εικόνα σώματος δεν ήταν σημαντική, $F(18,179) = 1.104, p = .353, \eta^2 = .110$, αλλά ούτε στις υποκλίμακες της (εμφάνιση $F(13,180) = 1.478, p = .130, \eta^2 = .104$, βάρος $F(3,180) = 2.926, p = .065, \eta^2 = .047$ και απόδοση από τους άλλους $F(4,180) = 1.442, p = .222, \eta^2 = .032$).

3.1.1.4 Επίδραση ηλικίας και φύλου στη Θεωρία του Νου

Για να διερευνηθεί η επίδραση της ηλικίας και του φύλου στις επιδόσεις των παιδιών στα έργα της ΘτΝ, πραγματοποιήθηκε μία πολλαπλή ανάλυση διακύμανσης με εξαρτημένη μεταβλητή τις επιδόσεις των παιδιών στα έργα ΘτΝ και ανεξάρτητες την ηλικιακή ομάδα (10χρονα, 11χρονα, 12χρονα) και το φύλο (αγόρι, κορίτσι). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η επίδραση της ηλικίας στις συνολικές επιδόσεις των παιδιών στη ΘτΝ ήταν σημαντική, $F(26,180) = 2.512, p = .034, \eta^2 = .076$. Οι post hoc αναλύσεις έδειξαν ότι τα 11χρονα παιδιά να έχουν καλύτερη επίδοση στα έργα ΘτΝ ($M = 15.20 SD = 8.927$) από τα 10χρονα ($M = 12.40 SD = 8.803$), αλλά όχι από τα 12χρονα ($M = 16.51 SD = 9.149$), $p < 0.05$. Από την άλλη πλευρά, διαπιστώθηκε ότι η επίδραση του φύλου στις επιδόσεις των παιδιών στα έργα ΘτΝ δεν ήταν σημαντική, $F(26,180) = .560, p = .958, \eta^2 = .087$.

Πίνακας 1

Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις και εύρος των μεταβλητών της έρευνας για το σύνολο του δείγματος και για κάθε ηλικιακή ομάδα ξεχωριστά.

	10χρονα			11χρονα			12χρονα			Σύνολο		
	<i>M</i>	<i>SD</i>	Εύρος	<i>M</i>	<i>SD</i>	Εύρος	<i>M</i>	<i>SD</i>	Εύρος	<i>M</i>	<i>SD</i>	Εύρος
ΘτΝ	12.40	8.80	0-28	15.20	8.92	0-28	16.51	9.14	0-28	14.71	9.07	0-28
<i>Ντροπή</i>												
ΕσωτερΝτροπή	16.84	5.16	0-25	16.63	5.66	0-25	16.18	6.56	0-25	16.55	5.79	0-25
ΕξωτερΝτροπή	30.67	14.52	0-50	34.31	14.64	0-50	36.36	13.84	0-50	33.81	14.44	0-50
ΝτροπήΣυν	47.51	14.59	0-75	50.94	14.75	0-75	52.54	14.53	0-75	50.35	14.68	0-75
<i>Αυτοσυνειδησία</i>												
ΙδιωτΑυτοσυν	32.31	9.89	0-55	31.37	11.71	0-55	31.66	12.47	0-55	31.77	11.35	0-55
ΔημόσΑυτοσυν	32.76	13.51	0-55	36.53	12.27	0-55	36.88	14.12	0-55	35.41	13.02	0-55
ΑυτοσυνΣυν	65.06	14.34	0-110	67.90	14.51	0-110	68.54	17.04	0-110	67.19	15.32	0-110
<i>Εικόνα Σώματος</i>												
Εμφάνιση	21.20	4.67	0-26	22.10	4.72	0-26	21.94	4.96	0-26	21.75	4.77	0-26
Βάρος	5.16	1.31	0-6	5.12	1.32	0-6	5.42	1.16	0-6	5.23	1.26	0-6
Απόδοση	6.57	1.63	0-8	6.61	1.75	0-8	7.02	1.68	0-8	6.73	1.69	0-8
ΕικΣωμΣυν	32.94	6.24	0-40	33.82	5.93	0-40	34.38	5.74	0-40	33.72	5.96	0-40

Σημείωση. ΕσωτερΝτροπή = εσωτερικευμένη ντροπή, ΕξωτερΝτροπή = εξωτερικευμένη ντροπή, ΝτροπήΣυν = ντροπή συνολική, ΙδιωτΑυτοσυν = ιδιωτική αυτοσυνειδησία, ΔημόσΑυτοσυν = δημόσια αυτοσυνειδησία, ΑυτοσυνΣυν = αυτοσυνειδησία συνολική, ΕικΣωμΣυν = εικόνα σώματος συνολική.

3.2. Συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας

Στον πίνακα 2 παρουσιάζονται οι διμεταβλητές συσχετίσεις, με τον συντελεστή συσχέτισης Pearson r , μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας. Πραγματοποιήθηκε μια σειρά από αναλύσεις συνδιακύμανσης με ανεξάρτητη μεταβλητή την ηλικία των παιδιών και το φύλο και εξαρτημένες μεταβλητές: α) την εσωτερικευμένη και εξωτερικευμένη ντροπή, β) τις επιδόσεις των παιδιών στις υποκλίμακες της δημόσιας και ιδιωτικής αυτοσυνειδησίας γ) την εικόνα σώματος και δ) την συνολική επίδοση στα έργα της Θεωρίας του Νου. Για να καταδειχθεί αν οι διαφορές είναι στατιστικά σημαντικές, πραγματοποιήθηκαν *post hoc* αναλύσεις με τη χρήση του κριτηρίου Bonferroni. Στη συνέχεια, αναλύονται τα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα που προέκυψαν.

Αρχικά, τα έργα ΘτΝ παρουσίασαν σημαντική θετική συσχέτιση με την εξωτερικευμένη ($r = .63, p < .01$), αλλά όχι με την εσωτερικευμένη ντροπή ($r = -.05, p > .01$). Επίσης, είχαν ισχυρή θετική συσχέτιση με την Δημόσια ($r = .58, p < .05$), αλλά όχι με την Ιδιωτική Αυτοσυνειδησία ($r = -.09, p > .05$). Όσον αφορά την εικόνα σώματος, βρέθηκε ισχυρή θετική συσχέτιση με την ΘτΝ και την υποκλίμακα της Απόδοσης των άλλων ($r = .59, p < .05$), αλλά όχι με τις υποκλίμακες εμφάνιση και βάρος. Η εξωτερικευμένη ντροπή συσχετίστηκε θετικά με την Δημόσια Αυτοσυνειδησία ($r = .92, p < .05$) και με την Ιδιωτική αλλά αρνητικά ($r = -.23, p < .05$). Ακολούθως, συσχετίστηκε θετικά με την απόδοση από άλλους της εικόνας σώματος ($r = .92, p < .05$), αλλά όχι με την εμφάνιση και το βάρος. Τέλος, η δημόσια αυτοσυνειδησία συσχετίστηκε θετικά με την απόδοση από τους άλλους της εικόνας σώματος ($r = .87, p < .05$).

Στην συνέχεια, πραγματοποιήθηκαν οι αναλύσεις μερικής συσχέτισης των μεταβλητών της έρευνας, με μεταβλητή ελέγχου την ηλικία. Όσον αφορά την ΘτΝ είχε αρχικά παρουσιάσει μέτρια θετική συσχέτιση με την υποκλίμακα Εμφάνιση. Ωστόσο, με την επίδραση της ηλικίας οι σχέσεις αυτές έπαψαν να είναι στατιστικά σημαντικές ($r = .136, p > .01$). Επιπλέον, η υποκλίμακα Δημόσια Αυτοσυνειδησία αρχικά παρουσίασε χαμηλή στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση και με την υποκλίμακα Εμφάνιση ($r = .229, p < .01$), ωστόσο με την επίδραση της ηλικίας η σχέση δεν ήταν πια στατιστικά σημαντική ($r = -.005, p > .01$). Τέλος, η Εξωτερικευμένη Ντροπή και η Εμφάνιση, οι οποίες είχαν μια μέτρια θετική συσχέτιση ($r = .215, p < .01$), ενώ με την επίδραση της ηλικίας η σχέση τους έπαψε να είναι στατιστικά σημαντική ($r = -.016, p > .01$).

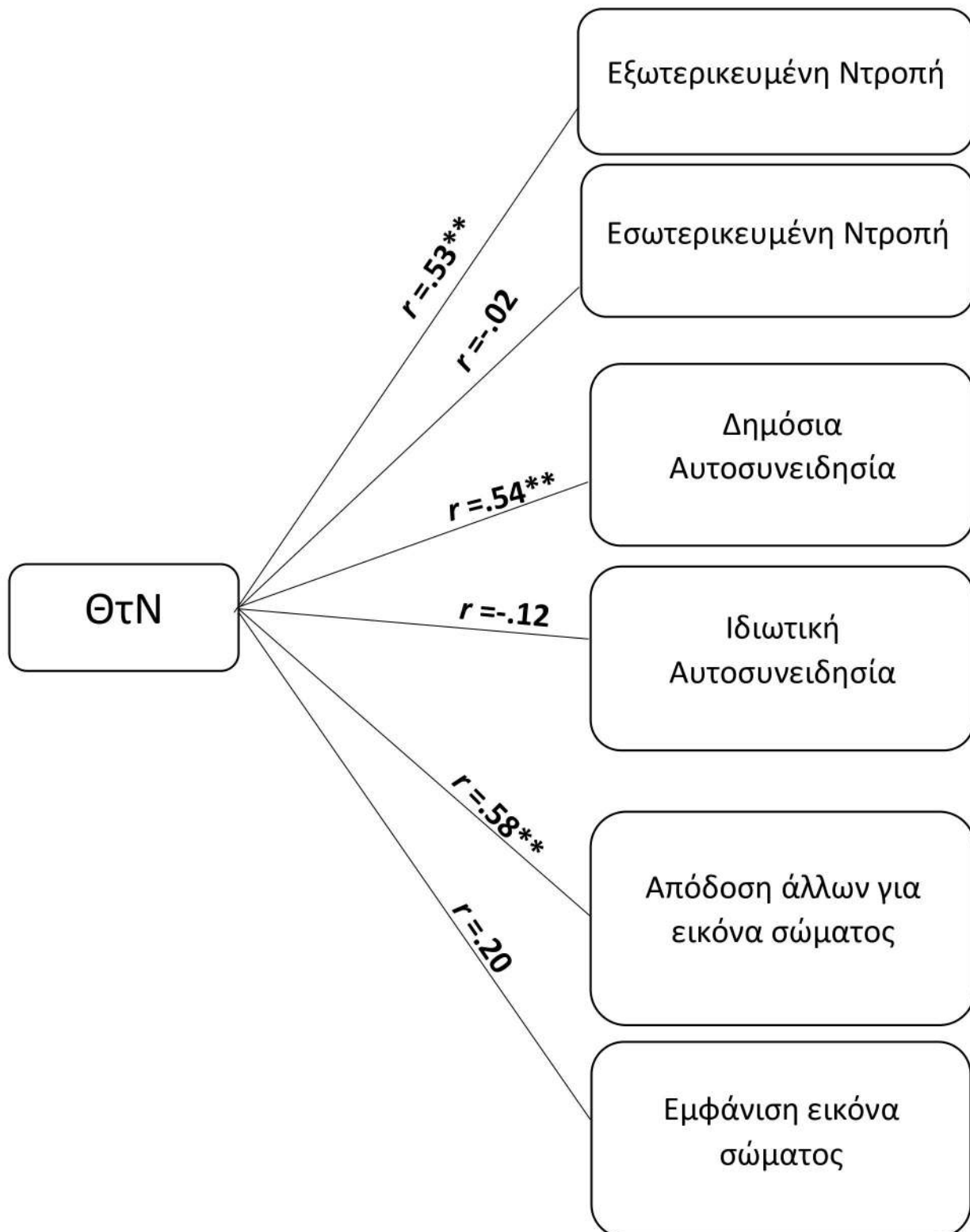
Πίνακας 2

Διμεταβλητές και μερικές συσχετίσεις με την επίδραση της ηλικίας, μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας

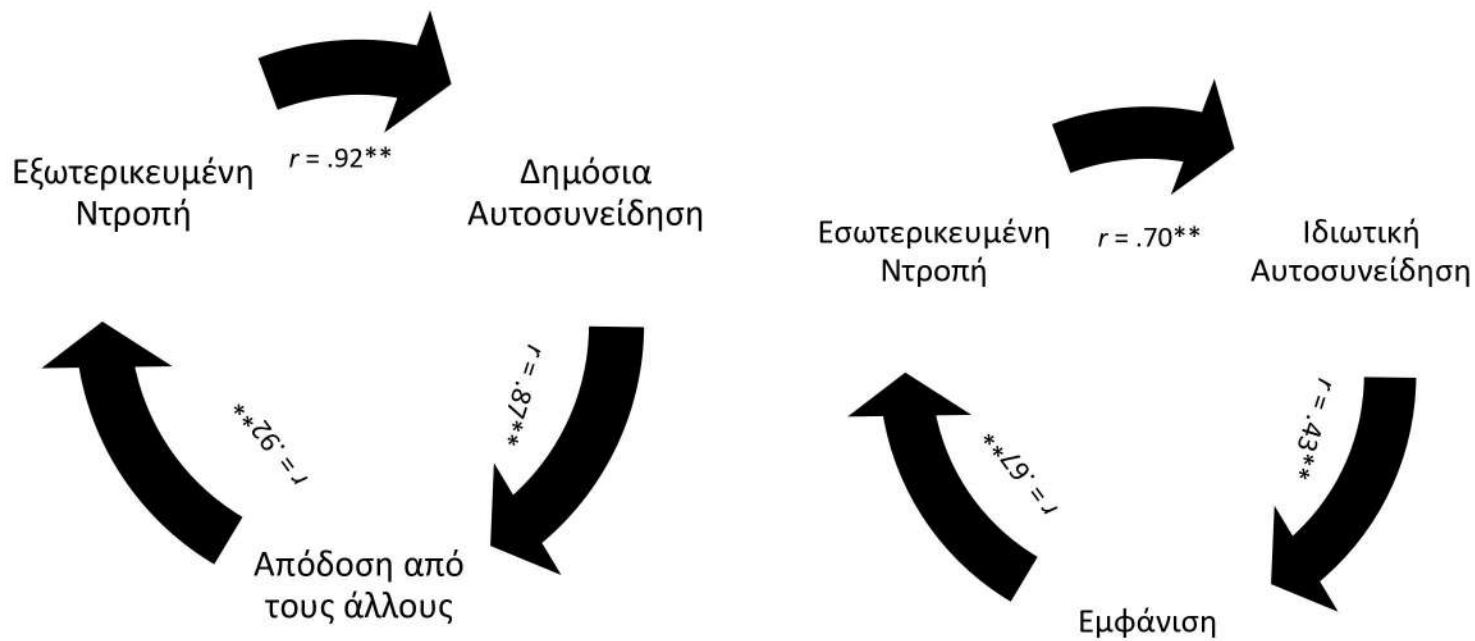
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1 ΘτΝ	-	.62**	.06	.63**	.58**	-.09	.42**	.59**	.06	.12	.24**
<i>Ντροπή</i>											
2 Εξωτερ_Ντροπή	.63**	-	-.12	.92**	.92**	-.23	.61**	.92**	.04	.03	.29**
3 Εσωτερ_Ντροπή	-.05	-.12	-	.26**	-.13	.70**	.40**	-.16	.67**	.46**	.58**
4 Ντροπή_Συν	.57**	.92**	.26**	-	.84**	.04	.75**	.83**	.30**	.21**	.51**
<i>Αυτοσυνειδησία</i>											
5 Δημοσ_Αυτοσυν	.58**	.92**	-.13	.84**	-	-.21**	.69**	.87**	.05	.08	.30**
6 Ιδιωτ_Αυτοσυν	-.09	-.23**	.70**	.04	-.21**	-	.55**	-.28**	.43**	.35**	.33**
7 Αυτοσυν_Συν	.42**	.61**	.40**	.75**	.69**	.55**	-	.54**	.36**	.32**	.50**
<i>Εικόνα Σώματος</i>											
8 Απόδοση	.59**	.92**	-.16	.83**	.87**	-.28**	.54**	-	.06	.00	.33**
9 Εμφάνιση	.08	.05	.67**	.30**	.09	.43**	.37**	.06	-	.69**	.95**
10 Βάρος	.13	.04	.46**	.21**	.06	.34**	.33**	.01	.69**	-	.75**
11 Εικ_Σωμ_Συν	.26**	.40	.57**	.52**	.31**	.33**	.51	.33**	.95**	.76**	-

Σημείωση. Οι διμεταβλητές συσχετίσεις παρουσιάζονται κάτω από την διαγώνιο, ενώ οι αναλύσεις μερικής συσχέτισης με την επίδραση της ηλικίας παρουσιάζονται πάνω από την διαγώνιο.

* $p < .05$, ** $p < .01$

Σχήμα 1. Σχέσεις $\Theta\tau N$ με τις άλλες μεταβλητές. ** $p < .000$

Σχήμα 2. Σχέσεις μεταξύ των υπόλοιπων μεταβλητών. $**p < .05$

3.3. Αναλύσεις παλινδρόμησης

Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν και σε ποιο βαθμό η $\Theta\tau N$, η ηλικία και το φύλο των παιδιών προέβλεπαν μέρος της διακύμανσης των διαστάσεων της ντροπής, της εικόνας σώματος και της αυτοσυνειδησίας, πραγματοποιήθηκε μια σειρά ιεραρχικών αναλύσεων παλινδρόμησης. Σε κάθε ανάλυση παλινδρόμησης, ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν στο πρώτο βήμα το φύλο και η ηλικία των μαθητών, ενώ στο δεύτερο βήμα προστίθεται και η $\Theta\tau N$ με εξαρτημένη μεταβλητή την εξωτερικευμένη ντροπή στην πρώτη ανάλυση, την απόδοση της εικόνα σώματος στην δεύτερη και την δημόσια αυτοσυνειδησία στην τρίτη. Στον πίνακα 3 παρουσιάζονται τα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα από τις αναλύσεις παλινδρόμησης.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα, στο πρώτο βήμα οι μεταβλητές ελέγχου δεν προέβλεπαν την διακύμανση στις βαθμολογίες της εξωτερικευμένης ντροπής, $F(2,180) = 1.501, p > .05, \eta^2 = .017$. Στο δεύτερο βήμα, η προσθήκη της $\Theta\tau N$, οδήγησε σε στατιστικά σημαντική αύξηση της πρόβλεψης διακύμανσης στις βαθμολογίες της Εξωτερικευμένης ντροπής. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές εξηγούσαν το 41% της διακύμανσης, $F(3,180) = 40.557, p < .000, \eta^2 = .409$. Ωστόσο, μόνο η $\Theta\tau N$ μπορούσε να προβλέψει την Εξωτερικευμένη Ντροπή ($\beta = 1.007, p < .000$). Στη συνέχεια, στο πρώτο βήμα οι μεταβλητές ελέγχου δεν προέβλεπαν την διακύμανση στις βαθμολογίες της απόδοσης της εικόνας σώματος, $F(2,180) = .780, p > .05, \eta^2 = .009$. Στο δεύτερο βήμα, η προσθήκη της $\Theta\tau N$, οδήγησε σε στατιστικά σημαντική αύξηση της πρόβλεψης διακύμανσης στις βαθμολογίες της Απόδοσης της εικόνας σώματος. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές εξηγούσαν το 36% της διακύμανσης της Απόδοσης από τους άλλους, $F(3,180) = 33.644, p < .000, \eta^2 = .364$. Ωστόσο, μόνο η $\Theta\tau N$ μπορούσε να προβλέψει την Απόδοση από τους άλλους ($\beta = .112, p < .00$). Τέλος, για την Δημόσια Αυτοσυνειδησία στο πρώτο βήμα οι μεταβλητές ελέγχου προέβλεπαν το 3% της διακύμανσης στις βαθμολογίες της, $F(2,180) = 3.228, p < .005, \eta^2 = .035$. Στο δεύτερο βήμα, η προσθήκη της $\Theta\tau N$, οδήγησε σε στατιστικά σημαντική αύξηση της πρόβλεψης διακύμανσης στις βαθμολογίες της Δημόσιας Αυτοσυνειδησίας. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές εξηγούσαν το 38% της διακύμανσης, $F(3,180) = 35.612, p < .000, \eta^2 = .378$. Το μεγαλύτερο μέρος της διακύμανσης εξηγούσε η $\Theta\tau N$ ($\beta = .844, p < .000$) και ακολουθούσε το φύλο ($\beta = -.4468, p < .005$).

Πίνακας 3
 Ιεραρχική Ανάλυση Παλινδρόμησης που προβλέπει την επίδραση της ΘτΝ στην εξωτερικευμένη ντροπή, την απόδοση της εικόνας σώματος και την δημόσια αυτοσυνηδησία, ελέγχοντας το φύλο και την ηλικία των παιδιών

Μεταβλητή	Εξωτερ_Ντροπή				Απόδοση				Δημοσ_Αυτοσυν				
	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	
Βήμα													
1	Ηλικία μαθητή	.096	1.302	1.680	1.291	.063	.153	.128	.836	.071	1.156	1.111	.961
	Φύλο μαθητή	-.085	2.126	-2.417	-1.137	-.069	.250	-.229	-.916	-.173	1.888	-4.414	-2.338*
2	Ηλικία μαθητή	-.031	1.033	-.548	-.531	-.059	.125	-.121	-.962	-.048	.950	-.757	-.796
	Φύλο μαθητή	-.087	1.653	-2.480	-1.501	-.071	.201	-.236	-1.176	-.175	1.520	-.468	-2.939*
	ΘτΝ	.639	.093	1.007	10.803**	.609	.011	.112	9.926**	.597	.086	.844	9.843**

* $p < .05$

** $p < .000$

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ
ΣΥΖΗΤΗΣΗ

4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να εξετάσει την σχέση της θεωρίας του νου (ΘτΝ), με τη ντροπή, την εικόνα του σώματος και την αυτοσυνειδησία, σε παιδιά ηλικίας 10-12 ετών. Τα ευρήματά της μπορούν να συνοψισθούν στα ακόλουθα.

4.1. Επίδραση της ηλικίας και του φύλου στη ΘτΝ, την ντροπή, την εικόνα σώματος και την αυτοσυνειδησία

Τα ευρήματα αναφορικά με την επίδραση της ηλικίας και του φύλου στις κύριες μεταβλητές της έρευνας, έδειξαν ότι η επίδραση της ηλικίας ήταν σημαντική για τις επιδόσεις των παιδιών στα έργα ΘτΝ. Η επίδραση του φύλου ήταν σημαντική για τις επιδόσεις των παιδιών στη δημόσια αυτοσυνειδησία. Η επίδραση της ηλικίας και του φύλου στις υπόλοιπες μεταβλητές δεν ήταν σημαντική. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ηλικία είχε στατιστικά σημαντική επίδραση με την ΘτΝ (Υπόθεση 1), καθώς τα 11χρονα παιδιά είχαν καλύτερη επίδοση στα έργα ΘτΝ από τα 10χρονα, αλλά όχι από τα 12χρονα, επιβεβαιώνοντας την υπόθεση που είχε τεθεί. Τα ευρήματα έρχονται σε συμφωνία με προηγούμενες έρευνες, οι οποίες έχουν δείξει ότι υπάρχει επίδραση με τα μεγαλύτερα παιδιά να έχουν καλύτερες βαθμολογίες στα έργα ΘτΝ (Astington & Jenkins, 1995. Calero, Salles, Semelman, & Sigman, 2013. Carage & Watson, 2001. Killen et al., 2011. Moran, 2013). Ακόμη, έρευνες έχουν δείξει ότι η κατάκτηση ικανοτήτων ψευδών πεποιθήσεων α' τάξης προηγούνται από της β' τάξης (Perner, 1999). Επομένως, κατακτούνται σταδιακά στην πορεία της ζωής, καθώς μεγαλώνουν αποκτούν περισσότερες νοητικές καταστάσεις και επομένως και ψευδείς πεποιθήσεις (Wellman & Liu, 2004). Τέλος, το φύλο δεν βρέθηκε να επιδρά στις βαθμολογίες στα έργα ΘτΝ και η υπόθεση δεν επιβεβαιώθηκε (Υπόθεση 2). Το εύρημα αυτό, έρχεται σε αντίθεση με προηγούμενες έρευνες, οι οποίες έδειξαν ότι τα κορίτσια έχουν πιο αναπτυγμένη ΘτΝ από τα αγόρια (Bosacki, & Astington, 2001. Devine & Hughes, 2013. Givens, 2009. Walker, 2005). Ακόμη, έρχεται σε αντίθεση και με έρευνες που υποστηρίζουν ότι τα αγόρια παρουσιάζουν υψηλότερες επιδόσεις στα έργα ΘτΝ από τα κορίτσια (Laible & Thompson, 1998. Russell, Tchanturia, Rahman, & Schmidt, 2007).

Σε συμφωνία με την υπόθεσή μας (Υπόθεση 3), η ηλικία δεν είχε επίδραση στα επίπεδα ντροπής. Τα ευρήματα έρχονται σε συμφωνία με προηγούμενες έρευνες, οι οποίες έδειξαν ότι η ηλικία δεν συσχετίζεται με την Ντροπή σε παιδιά (Ferguson, Stegge, Miller, & Olsen, 1999. Szentagotai-Tatar & Miu, 2016). Από την άλλη πλευρά, δεν επαληθεύτηκε η υπόθεση για την επίδραση του φύλου στα επίπεδα της ντροπής (Υπόθεση 4). Τα αποτελέσματα έρχονται σε αντίθεση με έρευνες που έδειξαν ισχυρή επίδραση του φύλου στη ντροπή σε παιδιά, με τα κορίτσια να

παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα ντροπής από τα αγόρια (Chaplin & Aldao, 2013. Else-Quest, Higgins, Allison, & Morton, 2012).

Τα ευρήματα αναφορικά με την επίδραση της ηλικίας στην *εικόνα σώματος*, έδειξαν ότι δεν υπάρχει επίδραση, άρα η υπόθεση δεν επαληθεύτηκε (Υπόθεση 5) και έρχεται σε αντίθεση με προηγούμενες έρευνες, οι οποίες έδειξαν ότι η εικόνα σώματος παρουσιάζει μι αναλογική αύξηση σε σχέση με την ηλικία των παιδιών (Cramer & Steinwert, 1998. Erickson, et al., 2009. Heron et al., 2013). Ούτε το φύλο βρέθηκε να επιδρά στην εικόνα σώματος και η υπόθεση δεν επαληθεύτηκε (Υπόθεση 6), και ήρθε σε αντίθεση με προηγούμενες έρευνες, οι οποίες υποστηρίζουν ότι τα κορίτσια παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα εικόνας σώματος από τα αγόρια (Collins, 1991. Hill et al., 1992. Holmqvist et al., 2014. McCabe & Ricciardelli, 2003, McCabe et al., 2001. Phares, Steinberg, & Thompson, 2004. Thelen, Powell, Lawrence, & Kuhnert, 1992. Wood, Becker, & Thompson, 1996). Ωστόσο, έρχονται σε συμφωνία με την έρευνα του Tatangelo (2014), η οποία έδειξε ότι τόσο τα κορίτσια όσο και τα αγόρια παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα εικόνας σώματος, καθώς και με άλλες έρευνες σε παιδιά που δείχνουν ότι δεν υπάρχουν διαφορές στα δύο φύλα, καθότι έχει βρεθεί ότι τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια παρουσιάζουν δυσαρέσκεια για την εικόνα σώματος (Gouveia, Frontini, Canavarro & Moreira, 2014. Ricciardelli & McCabe, 2001. Skemp-Arlt et al., 2006. Tatangelo, 2014). Η διαφορά είναι ότι τα αγόρια συχνότερα εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους, επιθυμώντας ένα πιο ογκώδες σώμα, ενώ τα κορίτσια ένα πιο λεπτό σώμα (SkempArlt et al., 2006).

Τέλος, το φύλο βρέθηκε να επιδρά στην αυτοσυνειδησία, επαληθεύοντας την υπόθεση (Υπόθεση 7), με τα κορίτσια να παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα αυτοσυνειδησίας από τα αγόρια. Το εύρημα έρχεται σε συμφωνία με προηγούμενες έρευνες, στις οποίες τα κορίτσια σημείωσαν υψηλότερη βαθμολογία από τα αγόρια. (Allgood - Merten, Lewinsohn, & Hops, 1990. Elkind & Bowen, 1979. Goossens, 1984. Gray & Hudson, 1984. O'Connor, 1995). Για παράδειγμα, οι Davis και Franzoi (1991) διαπίστωσαν ότι τα κορίτσια ανέφεραν σημαντικά υψηλότερα επίπεδα δημόσιας αυτοσυνειδησίας από τα αγόρια. Επιπλέον, οι Rankin και άλλοι (2004) ανέφεραν ότι τα κορίτσια ηλικίας 13-17 ετών είχαν υψηλότερη δημόσια και ιδιωτική αυτοσυνειδησία από τα αγόρια των ίδιων ηλικιών. Αυτό φαίνεται να οφείλεται στην μεγαλύτερη εστίαση των κοριτσιών στις πτυχές του εαυτού τους (Jarvinen & Nicholls, 1996).

4.2. Σχέσεις της ΘτN με την ντροπή, την εικόνα σώματος και την αυτοσυνειδησία μεταξύ τους

Αρχικά, η υπόθεση που διατυπώσαμε ήταν ότι η ικανότητα απόδοσης στα έργα ΘτN θα συσχετίζεται θετικά με την εξωτερικευμένη ντροπή (Υπόθεση 8α) αλλά όχι με την εσωτερικευμένη (Υπόθεση 8β). Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν την υπόθεση, καθώς τα έργα ΘτN, παρουσίασαν

υψηλή θετική συσχέτιση μόνο με την Εξωτερικευμένη Ντροπή. Τα ευρήματα αυτά έρχονται σε συμφωνία με τον Gilbert (2003, 2004), ο οποίος υποστηρίζει ότι η ΘτΝ είναι σημαντική για την κατανόηση της εξωτερικευμένης ντροπής, αλλά όχι της εσωτερικευμένης ντροπής, καθώς η εξωτερικευμένη ντροπή σχετίζεται με το τι νομίζουν οι άλλοι για τον εαυτό και επομένως, η κατανόηση αυτού του τύπου ντροπής προϋποθέτει την ΘτΝ. Από την άλλη πλευρά, η εσωτερικευμένη ντροπή σχετίζεται με το τι πιστεύει ο ίδιος για τον εαυτό και επομένως δεν σχετίζεται με την επίδοση στα έργα ΘτΝ (Gilbert, 2004). Ακόμη, ο Leary (2004) υποστηρίζει πως η ΘτΝ συνδέεται μόνο με την εξωτερικευμένη ντροπή, καθώς σύμφωνα με τον ίδιο, κύριο χαρακτηριστικό της ντροπής δεν αποτελούν οι αναπαραστάσεις και αυτοεκτιμήσεις, αλλά οι αντανακλώμενες αναπαραστάσεις και εκτιμήσεις. Συνεπώς, οι άλλοι άνθρωποι μπορούν να δημιουργήσουν στον εαυτό αισθήματα ντροπής, ακόμη και αν γνωρίζουν ότι οι πεποιθήσεις τους είναι ανακριβείς. Τέλος, πρόσφατη έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την Misailidi (2018) σε παιδιά, εξέτασε την σχέση ανάμεσα στις δύο διαστάσεις της ντροπής, την εσωτερικευμένη και την εξωτερικευμένη και την ικανότητα απόδοσης νοητικών καταστάσεων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ της εξωτερικευμένης ντροπής και της ΘτΝ και ειδικότερα της ικανότητας απόδοσης ψευδών πεποιθήσεων β' τάξης, ενώ όχι με την εσωτερικευμένη. Επομένως, ένα ενδιαφέρον εύρημα που επιβεβαιώθηκε είναι ότι μόνο η εξωτερικευμένη ντροπή συσχετίζεται με τη ΘτΝ, και ειδικότερα με τα έργα β' τάξης, αφού είναι το αποτέλεσμα των πεποιθήσεων που έχει το άτομο για το τι είναι στο νου των άλλων για τον εαυτό και αυτή μόνον οδηγεί σε σκέψεις του τι οι άλλοι μπορεί σκέφτονται για τον εαυτό. Επομένως, για την κατανόησή της απαιτούνται ικανότητες ΘτΝ β' τάξης.

Αναμέναμε, επίσης, ότι η ικανότητα απόδοσης στα έργα ΘτΝ θα συσχετίζεται θετικά με την δημόσια αυτοσυνειδησία (Υπόθεση 9α), αλλά όχι με την ιδιωτική (Υπόθεση 9β). Η υπόθεση αυτή επιβεβαιώθηκε, καθώς η υποκλίμακα Δημόσια Αυτοσυνειδησία είχε στατιστικά υψηλή θετική συσχέτιση, ενώ η υποκλίμακα Ιδιωτική Αυτοσυνειδησία είχε αρνητική αλλά όχι στατιστικά σημαντική συσχέτιση με τα έργα ΘτΝ. Τα ευρήματα έρχονται σε συμφωνία με προηγούμενες έρευνες (Fenigstein, Scheier, & Buss, 1975. Keenan et al., 2003. Gallup, 1982. Lewis, 1992. Morin, 2002). Πιο συγκεκριμένα, έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε ενήλικες, έδειξε ότι ελλείμματα στην αυτοσυνειδησία συνεπάγονται και ελλείμματα στη ΘτΝ (Baron-Cohen, 2003). Ακόμη, πειραματική μελέτη που έγινε σε παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος (ΔΑΦ) και τυπικώς αναπτυσσόμενα έδειξε ότι η ικανότητα απόδοσης στα έργα της ΘτΝ συσχετίζεται θετικά με την αυτοσυνειδησία (Frith & Happé, 1999). Επίσης, έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε φοιτητές έδειξε ότι υπάρχει μια ισχυρή θετική σχέση μεταξύ της αυτοσυνειδησίας και της ΘτΝ (Johnson et al., 2005). Πρόκειται για ένα ενδιαφέρον εύρημα, αφού η αυτοσυνειδησία διακρίθηκε σε ιδιωτική και δημόσια και βρέθηκε ότι μόνο η δημόσια συσχετίζεται με την ΘτΝ και όχι η ιδιωτική. Αυτό συμβαίνει επειδή η δημόσια

αυτοσυνειδησία περιλαμβάνει την ανησυχία του ατόμου για το πώς τον βλέπουν οι άλλοι, επομένως προϋποθέτει ικανότητες ΘΤΝ, και ειδικότερα στα έργα β' τάξης, ώστε να μπορεί το άτομο να καταλάβει τι είναι στο νου των άλλων για τον εαυτό του.

Σε ό,τι αφορά τις σχέσεις μεταξύ της Ντροπής και της Αυτοσυνειδησίας, αναμέναμε η ντροπή να συσχετίζεται θετικά με την δημόσια αυτοσυνειδησία (Υπόθεση 10α), αλλά όχι με την ιδιωτική (Υπόθεση 10β). Ωστόσο, η Εξωτερικευμένη ντροπή παρουσίασε υψηλή θετική συσχέτιση με την υποκλίμακα Δημόσια Αυτοσυνειδησία, ενώ με την υποκλίμακα Ιδιωτική Αυτοσυνειδησία είχε αρνητική, αλλά στατιστικά σημαντική συσχέτιση. Από την άλλη, η εσωτερικευμένη ντροπή παρουσίασε υψηλή θετική συσχέτιση με την υποκλίμακα Ιδιωτική Αυτοσυνειδησία, ενώ με την υποκλίμακα Δημόσια Αυτοσυνειδησία αρνητική αλλά στατιστικά μη σημαντική συσχέτιση. Έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί δείχνουν ότι η αυτοσυνειδησία συσχετίζεται με την ντροπή (Allan, Gilbert & Goss, 1994. Gilbert, 2003. Gilbert, Pehl & Allan, 1994. Lewis, 1971. Lewis, 1986. Tangney, 1995. Tangney, Wagner, Fletcher & Gramzow, 1992). Τα ευρήματα της έρευνάς μας, έρχονται μεν σε συμφωνία με προηγούμενες έρευνες, στις οποίες βρέθηκε ότι η ντροπή σχετίζεται με την δημόσια αυτοσυνειδησία και όχι με την ιδιωτική (Buss, 1980. Darvill, Johnson & Danko, 1992. Pilkonis, 1977. Turner, 1998). Ωστόσο, τα ευρήματα μας δείχνουν ότι η κάθε διάσταση της ντροπής σχετίζεται με κάποια από τις διαστάσεις της ντροπής. Επίσης, δεν έρχονται σε συμφωνία με την έρευνα των Harder, Rockart και Cutler (1993), οι οποίοι αναφέρουν ότι η ντροπή δεν έδειξε την προβλεπόμενη, άμεση συσχέτιση με τη δημόσια αυτοσυνειδησία. Συνεπώς, το εύρημα που προκύπτει είναι ότι υπάρχει θετική ισχυρή συσχέτιση της εξωτερικευμένης ντροπής με την δημόσια αυτοσυνειδησία, καθώς και της εσωτερικευμένης ντροπής με την ιδιωτική αυτοσυνειδησία.

Αναμενόταν ότι η ντροπή θα συσχετίζεται με την εικόνα σώματος (Υπόθεση 11). Τα αποτελέσματα, επιβεβαίωσαν την υπόθεση, καθώς η συνολική ντροπή συσχετίστηκε θετικά με την εικόνα σώματος. Ωστόσο, όσον αφορά τις υποκλίμακες, η εξωτερικευμένη ντροπή παρουσίασε στατιστικά υψηλή θετική συσχέτιση με την υποκλίμακα απόδοση από τους άλλους της εικόνας σώματος, ενώ δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική συσχέτιση με την εμφάνιση και το βάρος. Όσον αφορά την εσωτερικευμένη ντροπή παρουσίασε υψηλή θετική συσχέτιση με την υποκλίμακα Εμφάνιση και Βάρος, ενώ με την υποκλίμακα Απόδοση από τους άλλους αρνητική αλλά στατιστικά μη σημαντική συσχέτιση. Πλήθος ερευνών έχει συσχετίσει την ντροπή με την εικόνα σώματος (Bessenoff & Snow, 2006. Duarte, Pinto-Gouveia, Ferreira & Batista, 2015. Ferreira, Matos, Duarte & Pinto-Gouveia, 2014. Ferreira, Pinto-Gouveia, & Duarte, 2013. Franzoni et. al., 2013. Gilbert, 2002. Gilbert & Thompson, 2002. Goss & Allan, 2009. Grabhorn, Stenner, Stangier, & Kaufhold, 2006. Markham, Thompson & Bowling, 2005. Swan & Andrews, 2003. Thompson, Dinnel, & Dill, 2003. Troop, Allan, Serpell, & Treasure, 2008). Ωστόσο, στην παρούσα έρευνα βρέθηκε ότι η κάθε διάσταση της

ντροπής σχετίζεται με διαφορετικές διαστάσεις της εικόνας σώματος. Η εξωτερικευμένη ντροπή συσχετίστηκε με την απόδοση από τους άλλους, δηλαδή με το πώς πιστεύουν ότι βλέπουν οι άλλοι την εικόνα του σώματός τους. Από την άλλη πλευρά, η εσωτερικευμένη ντροπή συσχετίστηκε θετικά με την Εμφάνιση, δηλαδή την άποψη των ίδιων για την εικόνα σώματος και με το Βάρος, δηλαδή αυτό που πιστεύουν οι ίδιοι για το βάρος του σώματός τους. Επομένως, πρόκειται για ένα ενδιαφέρον εύρημα.

Σε ό,τι αφορά τις υποθέσεις ότι η εικόνα σώματος θα συσχετίζεται με την δημόσια (Υπόθεση 12α), αλλά όχι με την ιδιωτική αυτοσυνειδησία (Υπόθεση 12β), τα ευρήματα έδειξαν ότι η Ιδιωτική Αυτοσυνειδησία παρουσίασε μέτρια θετική συσχέτιση με την υποκλίμακα Εμφάνιση και Βάρος, ενώ με την υποκλίμακα Απόδοση από τους άλλους παρουσίασε αρνητική, χαμηλή στατιστικά σημαντική συσχέτιση. Από την άλλη πλευρά, η Δημόσια Αυτοσυνειδησία παρουσίασε υψηλή θετική συσχέτιση με την υποκλίμακα Απόδοση από τους άλλους. Η αυτοσυνειδησία έχει συσχετιστεί με την εικόνα σώματος σε προηγούμενες έρευνες (Meena, Singh & Gupta, 2018. Stunkard & Mendelson, 1967. Theron, Nel & Lubbe, 1991). Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας, συμφωνούν με τα ευρήματα της έρευνας του Kwon (1992), τα οποία έδειξαν ότι η εικόνα σώματος συσχετίζεται στενά με τη δημόσια αυτοσυνειδησία, αλλά όχι με την ιδιωτική αυτοσυνειδησία. Ωστόσο, η παρούσα έρευνα υποστηρίζει, επιπλέον, ότι η δημόσια αυτοσυνειδησία συσχετίζεται θετικά με την απόδοση από τους άλλους της εικόνας σώματος, δηλαδή πώς νομίζουν ότι τους βλέπουν οι άλλοι, ενώ η ιδιωτική με την εμφάνιση και το βάρος, δηλαδή τι νομίζουν οι ίδιοι για το σώμα τους. Άρα, το εύρημα μας δείχνει ότι η κάθε διάσταση της αυτοσυνειδησίας συσχετίζεται με διαφορετικές διαστάσεις της εικόνας σώματος.

Όσον αφορά την σχέση της ΘτΝ με την εικόνα σώματος και τις επιμέρους διαστάσεις της, δεν βρέθηκαν προηγούμενα ευρήματα και διατυπώθηκε ως ερευνητικό ερώτημα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα έργα ΘτΝ παρουσίασαν στατιστικά υψηλή θετική συσχέτιση με την Απόδοση από τους άλλους της εικόνας σώματος, ενώ με τις υποκλίμακες Εμφάνιση και Βάρος δεν παρουσίασαν στατιστικά σημαντική συσχέτιση. Οι Mendelson, White και Mendelson (2001) αναφέρουν ότι η εικόνα σώματος περιλαμβάνει αφενός τα συναισθήματα του ίδιου του ατόμου για την εμφάνιση και το σώμα του, και αφετέρου τα συναισθήματα που του δημιουργούνται από την άποψη και την συμπεριφορά των άλλων ανθρώπων, καθώς και το πώς εκείνοι κρίνουν την εμφάνιση και το σώμα του. Επομένως, μια αρνητική εικόνα για το σώμα, ενδέχεται να οφείλεται στο πώς οι άλλοι κρίνουν το σώμα του ατόμου, δηλαδή με τις νοητικές καταστάσεις των άλλων και όχι στις δικές του σκέψεις και συναισθήματα (Mendelson, Mendelson, & White, 2001). Εφόσον, η εικόνα σώματος περιλαμβάνει τις πεποιθήσεις των άλλων για την εξωτερική εμφάνιση του ατόμου, για να μπορεί το παιδί να το κατανοήσει, χρειάζεται ικανότητες ΘτΝ και ειδικότερα απόδοσης ψευδών πεποιθήσεων β' τάξης.

4.2. Συμπεράσματα της έρευνας

Η διεξαγωγή της παρούσας έρευνας παρέχει νέα δεδομένα, αφενός για την σχέση της ΘτΝ, με τη ντροπή, την αυτοσυνειδησία και την εικόνα σώματος σε παιδιά 10-12 ετών και αφετέρου για τις επιμέρους διαστάσεις μεταξύ τους. Επίσης, για την επίδραση της ηλικίας και του φύλου σε αυτές τις μεταβλητές. Η σημασία της έγκειται στο ότι ασχολείται με ένα ερευνητικό πεδίο που έχει εξεταστεί ελάχιστα ή καθόλου σε διεθνές επίπεδο. Σύμφωνα με την μέχρι τώρα βιβλιογραφία, ελάχιστες έρευνες έχουν εξετάσει την σχέση της ΘτΝ με την προδιάθεση για ντροπή, την εικόνα σώματος, αλλά και την αυτοσυνειδησία, και όλες μαζί δεν έχουν εξεταστεί μέχρι τώρα σε διεθνές επίπεδο. Επιπρόσθετα, η ηλικιακή ομάδα 10-12 ετών βρέθηκε σε ελάχιστες προηγούμενες έρευνες. Επομένως, πρόκειται για ένα σύνθετο και πολύ ενδιαφέρον πεδίο. Η έρευνα παρουσίασε την δυνατότητα προσαρμογής και χρήσης ερευνητικών εργαλείων στην ελληνική πραγματικότητα και αποδείχθηκε πως αυτά είναι ικανά να εξάγουν δεδομένα και να γίνουν κατανοητά από τον ελληνικό πληθυσμό. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ηλικία επιδρά σημαντικά στις επιδόσεις των παιδιών στα έργα της ΘτΝ, με τα παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας να έχουν καλύτερες επιδόσεις από τα μικρότερα παιδιά. Ακόμη, το φύλο βρέθηκε να επιδρά στην δημόσια αυτοσυνειδησία, με τα κορίτσια να έχουν υψηλότερα επίπεδα από τα αγόρια. Επιπλέον, βρέθηκε σημαντική στατιστικά θετική συσχέτιση της ΘτΝ με την υποκλίμακα εξωτερικευμένη ντροπή, αλλά όχι με την υποκλίμακα εσωτερικευμένη ντροπή. Η ΘτΝ είχε σημαντική θετική συσχέτιση με την υποκλίμακα Απόδοση από τους άλλους της εικόνας σώματος, αλλά όχι με την υποκλίμακα Εμφάνιση της εικόνας σώματος. Όσον αφορά την αυτοσυνειδησία, βρέθηκε σημαντική θετική συσχέτιση της ΘτΝ με την υποκλίμακα δημόσια αυτοσυνειδησία, αλλά όχι με την υποκλίμακα ιδιωτική αυτοσυνειδησία. Η υποκλίμακα εξωτερικευμένη ντροπή παρουσίασε σημαντική θετική συσχέτιση με την υποκλίμακα απόδοση από τους άλλους της εικόνας σώματος, ενώ η υποκλίμακα εσωτερικευμένη ντροπή με τις υποκλίμακες εμφάνιση και βάρος της εικόνας σώματος. Η υποκλίμακα δημόσια αυτοσυνειδησία συσχετίστηκε θετικά με την υποκλίμακα εξωτερικευμένη ντροπή, ενώ η υποκλίμακα ιδιωτική αυτοσυνειδησία με την υποκλίμακα εσωτερικευμένη ντροπή. Τέλος, η υποκλίμακα δημόσια αυτοσυνειδησία είχε στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση με την υποκλίμακα απόδοση από τους άλλους της εικόνας σώματος, ενώ η υποκλίμακα ιδιωτική αυτοσυνειδησία με τις υποκλίμακες εμφάνιση και βάρος της εικόνας σώματος. Τα ευρήματα που προέκυψαν αναφορικά με τις σχέσεις των μεταβλητών, καθώς και την επίδραση της ηλικίας και του φύλου στην πιθανότητα εμφάνισης τους είναι δυνατόν να προσφέρουν χρήσιμες πληροφορίες σε γονείς και εκπαιδευτικούς για την σπουδαιότητα της κατάκτησης της ΘτΝ στην παιδική ηλικία για την μετέπειτα ζωή των παιδιών. Οι εκπαιδευτικοί, μπορούν να εφαρμόσουν επιπλέον δραστηριότητες, ώστε οι μαθητές να κατακτήσουν ικανότητες ΘτΝ, αλλά και να υλοποιήσουν προγράμματα με στόχο την ενίσχυση της εικόνας σώματος και την

κατανόηση της ντροπής. Άλλωστε, έχει αποδειχθεί ότι η κατάκτηση της ΘτΝ, συνεπάγεται λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς.

4.2. Περιορισμοί και Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Όσον αφορά τους περιορισμούς της παρούσας έρευνας, ο βασικότερος είναι ότι ένα μεγάλο μέρος των συμμετεχόντων δεν κατάφερε να ολοκληρώσει την τρίτη και τελευταία συνάντηση χορήγησης ερωτηματολογίων, λόγω της αναστολής λειτουργίας των σχολείων. Οι συμμετέχοντες εξαιρέθηκαν από την έρευνα. Αδιαμφισβήτητα, όσο μεγαλύτερος ο αριθμός των συμμετεχόντων τόσο πιο έγκυρα τα ευρήματα. Η περαιτέρω μελέτη όλων αυτών των μεταβλητών σε μεγαλύτερο αριθμό συμμετεχόντων θα μπορούσε να δώσει ακόμη πιο έγκυρες πληροφορίες. Ακόμη, σχετικά με το δείγμα, ένας περιορισμός είναι το μη τυχαιοποιημένο δείγμα, καθώς σε αυτό συμμετείχαν όσοι ήταν πρόθυμοι να συμμετάσχουν στην έρευνα, κάτι που υποβαθμίζει την αντιπροσωπευτικότητά του και περιορίζει τη δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων. Επιπλέον, η ηλικιακή ομάδα που ανήκαν τα παιδιά δεν έχει εξεταστεί προηγουμένως με αυτές τις μεταβλητές και φαίνεται πως θα είχε ενδιαφέρον σε μελλοντική μελέτη να εξεταστούν οι ίδιες μεταβλητές σε τρεις διαφορετικές ηλικιακές ομάδες, ώστε να γίνει και σύγκριση.

Ένας ακόμη περιορισμός ήταν το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για την εικόνα σώματος, καθώς οι επιμέρους διαστάσεις της και πιο συγκεκριμένα η υποκλίμακα απόδοση από τους άλλους, που μας ενδιέφερε περισσότερο, αποτελείται από μικρό αριθμό προτάσεων και επομένως δεν μπορεί να θεωρηθεί αξιόπιστη. Σε μελλοντική έρευνα, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ένα διαφορετικό εργαλείο για την εικόνα σώματος, με μεγαλύτερο όγκο σε προτάσεις για το πώς νομίζουν ότι βλέπουν οι άλλοι το σώμα τους, γιατί ενδεχομένως να οδηγούσε σε διαφορετικά συμπεράσματα.

Οι ελάχιστες ερευνητικές προσπάθειες που έχουν πραγματοποιηθεί στην αξιολόγηση των μεταβλητών αυτών, σε παιδιά ηλικίας 10-12 ετών, όπως φάνηκε από την ανασκόπηση προηγούμενων ερευνών, προβάλλει την ανάγκη για περαιτέρω μελλοντική διερεύνηση, ώστε να επιβεβαιωθούν τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας. Συνεπώς, απαιτείται η μελλοντική διεξαγωγή περισσότερων παρόμοιων μελετών, με σκοπό τη συλλογή πληροφοριών, ώστε να εξαχθούν πιο έγκυρα αποτελέσματα. Αδιαμφισβήτητα, η παρούσα έρευνα, θα μπορούσε να αποτελέσει την αρχή για μια πιο εστιασμένη διερεύνηση του συγκεκριμένου τομέα, ανοίγοντας νέους ορίζοντες στην άσκηση του συμβουλευτικού έργου.

Βιβλιογραφία

- Allan, S., Gilbert, P., & Goss, K. (1994). An exploration of shame measures—II: Psychopathology. *Personality and Individual Differences*, 17(5), 719-722.
- Allgood-Merten, B., Lewinsohn, P. M., & Hops, H. (1990). Sex differences and adolescent depression. *Journal of abnormal psychology*, 99(1), 55.
- Anderson, E. M., Bohon, L. M., & Berrigan, L. P. (1996). Factor structure of the private self-consciousness scale. *Journal of Personality Assessment*, 66(1), 144-152.
- Astington, J. W., & Jenkins, J. M. (1995). Theory of mind development and social understanding. *Cognition & Emotion*, 9(2-3), 151-165.
- Baile, W. F., De Panfilis, L., Tanzi, S., Moroni, M., Walters, R., & Biasco, G. (2012). Using sociodrama and psychodrama to teach communication in end-of-life care. *Journal of palliative medicine*, 15(9), 1006-1010.
- Baron-Cohen, S. (1989). The autistic child's theory of mind: A case of specific developmental delay. *Journal of child Psychology and Psychiatry*, 30(2), 285-297.
- Baron-Cohen, S. (2001). Theory of mind and autism: A review. *International review of research in mental retardation*, 23(23), 169-184.
- Barrett, K. C., Zahn-Waxler, C., & Cole, P. M. (1993). Avoiders vs. amenders: Implications for the investigation of guilt and shame during toddlerhood?. *Cognition & Emotion*, 7(6), 481-505.
- Bell, L., & Rushforth, J. (2008). *Overcoming body image disturbance: A programme people with eating disorders*. New York: Taylor & Francis e-Library.
- Bellagamba, F., Addressi, E., Focaroli, V., Pecora, G., Maggiorcelli, V., Pace, B., & Paglieri, F. (2015). False belief understanding and “cool” inhibitory control in 3-and 4-years-old Italian children. *Frontiers in psychology*, 6, 872.
- Bennett, M., & Matthews, L. (2000). The role of second-order belief-understanding and social context in children's self-attribution of social emotions. *Social Development*, 9(1), 126-130.
- Bessenoff, G. R., & Snow, D. (2006). Absorbing society's influence: Body image self-discrepancy and internalized shame. *Sex Roles*, 54(9-10), 727-731.
- Biedermann, F., Frajo-Apor, B., & Hofer, A. (2012). Theory of mind and its relevance in schizophrenia. *Current opinion in psychiatry*, 25(2), 71-75.
- Bowker, J. C., & Rubin, K. H. (2009). Self-consciousness, friendship quality, and adolescent internalizing problems. *British Journal of Developmental Psychology*, 27(2), 249-267.
- Brytek-Matera, A. (2011). Exploring the factors related to body image dissatisfaction in the context of obesity. *Archives of Psychiatry & Psychotherapy*, 13(1), 63-70.

- Burns, R. B. (1982). *Self-concept development and education*, London: Holt Rhinehart & Winston.
- Burrowes, N. (2013). *Responding to the challenge of rape myths in court: A guide for prosecutors*. London: NB Research.
- Buss, A. H. 1980. *Self-consciousness and social anxiety*, San Francisco, CA: Freeman.
- Calero, C. I., Salles, A., Semelman, M., & Sigman, M. (2013). Age and gender dependent development of Theory of Mind in 6-to 8-years old children. *Frontiers in human neuroscience*, 7, 281.
- Capage, L., & Watson, A. C. (2001). Individual differences in theory of mind, aggressive behavior, and social skills in young children. *Early Education and Development*, 12(4), 613-628.
- Carlson, S. M., Koenig, M. A., & Harms, M. B. (2013). Theory of mind. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*, 4(4), 391-402.
- Caron, A. J. (2009). Comprehension of the representational mind in infancy. *Developmental Review*, 29(2), 69-95.
- Carper, T. L. M., Negy, C., & Tantleff-Dunn, S. (2010). Relations among media influence, body image, eating concerns, and sexual orientation in men: A preliminary investigation. *Body Image*, 7(4), 301-309.
- Cash, T. F., & Pruzinsky, T. (2002b). Future challenges for body image theory, research, and clinical practice. In T. F. Cash & T. Pruzinsky (Eds.), *Body image: A handbook of theory, research, and clinical practice* (pp. 509–516). New York: Guilford Press.
- Cash, T. F., & Smolak, L. (Eds.). (2011). *Body image: A handbook of science, practice, and prevention*. Guilford Press.
- Chaplin, T. M., & Aldao, A. (2013). Gender differences in emotion expression in children: A meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 139(4), 735.
- Cheek, J. M., & Briggs, S. R. (1982). Self-consciousness and aspects of identity. *Journal of research in personality*, 16(4), 401-408.
- Collins, M. E. (1991). Body figure perceptions and preferences among preadolescent children. *International Journal of Eating Disorders*, 10(2), 199-208.
- Covert, M. V., Tangney, J. P., Maddux, J. E., & Heleno, N. M. (2003). Shame-proneness, guilt-proneness, and interpersonal problem solving: A social cognitive analysis. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 22(1), 1-12.
- Cramer, P., & Steinwert, T. (1998). Thin is good, fat is bad: How early does it begin?. *Journal of applied developmental psychology*, 19(3), 429-451.
- Cutting, A. L., & Dunn, J. (2002). The cost of understanding other people: Social cognition predicts young children's sensitivity to criticism. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43(7), 849-860.

- Darvill, T. J., Johnson, R. C., & Danko, G. P. (1992). Personality correlates of public and private self consciousness. *Personality and Individual Differences, 13*(3), 383-384.
- Davidson, D., Vanegas, S. B., & Hilvert, E. (2017). Proneness to Self-Conscious Emotions in Adults With and Without Autism Traits. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 47*(11), 3392-3404.
- Davies, M. (1994). *Women and Violence: Realities and responses worldwide*. London: Zed Books.
- Davis, M. H., & Franzoi, S. L. (1991). Stability and change in adolescent self-consciousness and empathy. *Journal of research in Personality, 25*(1), 70-87.
- Davis, M. C., Matthews, K. A., & Twamley, E. W. (1999). Is life more difficult on Mars or Venus? A meta-analytic review of sex differences in major and minor life events. *Annals of Behavioral Medicine, 21*(1), 83.
- Del Rosario, P. M., & White, R. M. (2006). The Internalized Shame Scale: Temporal stability, internal consistency, and principal components analysis. *Personality and Individual Differences, 41*(1), 95-103.
- Denham, S. A. (2007). Dealing with feelings: How children negotiate the worlds of emotions and social relationships. *Cognition, Brain, Behavior, 11*(1), 1.
- Dohnt, H. K., & Tiggemann, M. (2006). Body image concerns in young girls: The role of peers and media prior to adolescence. *Journal of youth and adolescence, 35*(2), 135.
- Duarte, C., Pinto-Gouveia, J., Ferreira, C., & Batista, D. (2015). Body image as a source of shame: A new measure for the assessment of the multifaceted nature of body image shame. *Clinical Psychology & Psychotherapy, 22*(6), 656-666.
- Eggum, N. D., Eisenberg, N., Kao, K., Spinrad, T. L., Bolnick, R., Hofer, C., ... & Fabricius, W. V. (2011). Emotion understanding, theory of mind, and prosocial orientation: Relations over time in early childhood. *The journal of positive psychology, 6*(1), 4-16.
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L., & Sadovsky, A. (2006). Empathy-related responding in children.
- Elkind, D., & Bowen, R. (1979). Imaginary audience behavior in children and adolescents. *Developmental psychology, 15*(1), 38.
- Else-Quest, N. M., Higgins, A., Allison, C., & Morton, L. C. (2012). Gender differences in self-conscious emotional experience: A meta-analysis. *Psychological bulletin, 138*(5), 947.
- Erickson, H. P. (2009). Size and shape of protein molecules at the nanometer level determined by sedimentation, gel filtration, and electron microscopy. *Biological procedures online, 11*(1), 32.
- Erickson, S. J., Hahn-Smith, A., & Smith, J. E. (2009). One step closer: Understanding the complex relationship between weight and self-esteem in ethnically diverse preadolescent girls. *Journal of Applied Developmental Psychology, 30*(2), 129-139.

- Fenigstein, A. (1979). Self-consciousness, self-attention, and social interaction. *Journal of Personality and Social Psychology, 37*(1), 75-86.
- Fenigstein, A., Scheier, M. F., & Buss, A. H. (1975). Public and private self-consciousness: Assessment and theory. *Journal of consulting and clinical psychology, 43*(4), 522-527.
- Ferguson, T. J., Stegge, H., Miller, E. R., & Olsen, M. E. (1999). Guilt, shame, and symptoms in children. *Developmental psychology, 35*(2), 347.
- Ferreira, C., Matos, M., Duarte, C., & Pinto-Gouveia, J. (2014). Shame memories and eating psychopathology: The buffering effect of self-compassion. *European Eating Disorders Review, 22*(6), 487-494.
- Ferreira, C., Pinto-Gouveia, J., & Duarte, C. (2013). Self-compassion in the face of shame and body image dissatisfaction: Implications for eating disorders. *Eating behaviors, 14*(2), 207-210.
- Franzoi, S. L., Davis, M. H., & Young, R. D. (1985). The effects of private self-consciousness and perspective taking on satisfaction in close relationships. *Journal of personality and social psychology, 48*(6), 1584.
- Franzoni, E., Gualandi, S., Caretti, V., Schimmenti, A., Di Pietro, E., Pellegrini, G., & Pellicciari, A. (2013). The relationship between alexithymia, shame, trauma, and body image disorders: investigation over a large clinical sample. *Neuropsychiatric Disease and Treatment, 9*, 185.
- Frisén, A., & Anneheden, L. (2014). Changes in 10-year-old children's body esteem: A time-lag study between 2000 and 2010. *Scandinavian journal of psychology, 55*(2), 123-129.
- Frith, U., & Happé, F. (1999). Theory of mind and self-consciousness: What is it like to be autistic? *Mind & language, 14*(1), 82-89.
- Froming, W. J., & Carver, C. S. (1981). Divergent influences of private and public self-consciousness in a compliance paradigm. *Journal of Research in Personality, 15*(2), 159-171.
- Gallup Jr, G. G. (1982). Self-awareness and the emergence of mind in primates. *American Journal of Primatology, 2*(3), 237-248.
- Gilbert, P. (1998). What is shame? Some core issues and controversies. In P. Gilbert, & B. Andrews (Eds), *Shame: Interpersonal behavior, psychopathology and culture* (pp. 3–36). New York: Oxford University Press.
- Gilbert, P. (2003). Evolution, social roles, and the differences in shame and guilt. *Social Research: An International Quarterly, 70*(4), 1205-1230.
- Gilbert, P. (2004). Evolution, attractiveness and the emergence of shame and guilt in a self-aware mind: A reflection on Tracy and Robins. *Psychological Inquiry, 15*, 132– 135.

- Gilbert, P., & Irons, C. (2009). Shame, self-criticism and self-compassion in adolescence. In N. B. Allen & L. B. Sheeber (Eds.), *Adolescent emotional development and the emergence of depressive disorders* (pp. 195–214). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Gilbert, P., & Procter, S. (2006). Compassionate mind training for people with high shame and self-criticism: Overview and pilot study of a group therapy approach. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, *13*(6), 353-379.
- Gilbert, P., Pehl, J., & Allan, S. (1994). The phenomenology of shame and guilt: An empirical investigation. *British Journal of Medical Psychology*, *67*(1), 23-36.
- Goossens, L., Beyers, W., Emmen, M., & Van Aken, M. A. (2002). The imaginary audience and personal fable: Factor analyses and concurrent validity of the “new look” measures. *Journal of research on adolescence*, *12*(2), 193-215.
- Goss, K., Gilbert, P., & Allan, S. (1994). An exploration of shame measures—I: The other as Shamer scale. *Personality and Individual Differences*, *17*(5), 713-717.
- Gouveia, M. J., Frontini, R., Canavarro, M. C., & Moreira, H. (2014). Quality of life and psychological functioning in pediatric obesity: the role of body image dissatisfaction between girls and boys of different ages. *Quality of Life Research*, *23*(9), 2629-2638.
- Grabhorn, R., Stenner, H., Stangier, U., & Kaufhold, J. (2006). Social anxiety in anorexia and bulimia nervosa: The mediating role of shame. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, *13*(1), 12-19.
- Gray, W. M., & Hudson, L. M. (1984). Formal operations and the imaginary audience. *Developmental Psychology*, *20*(4), 619.
- Grogan, S. (2010). Promoting positive body image in males and females: Contemporary issues and future directions. *Sex Roles*, *63*(9-10), 757-765.
- Grout, K. M. (2013). *Reliability and Validity of the Implicit Association Test Measuring Shame*. Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI: 1550659.)
- Gualdi-Russo, E., Manzon, V. S., Masotti, S., Toselli, S., Albertini, A., Celenza, F., & Zaccagni, L. (2012). Weight status and perception of body image in children: the effect of maternal immigrant status. *Nutrition Journal*, *11*(1), 1-9.
- Happé, F. G. E. (1994). An advanced test of theory of mind: Understanding of story characters' thoughts and feelings by able, mentally handicapped and normal children. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *24*, 129–154.
- Harder, D. W., Rockart, L., & Cutler, L. (1993). Additional validity evidence for the harder personal feelings questionnaire-2 (PFQ2): A measure of shame and guilt proneness. *Journal of clinical psychology*, *49*(3), 345-348.

- Harter, S. (1999). *The construction of the self: A developmental perspective*. New York: Guilford.
- Heerey, E. A., Keltner, D., & Capps, L. M. (2003). Making sense of self-conscious emotion: linking theory of mind and emotion in children with autism. *Emotion, 3*(4), 394.
- Heron, K. E., & Smyth, J. M. (2013). Body image discrepancy and negative affect in women's everyday lives: An ecological momentary assessment evaluation of self-discrepancy theory. *Journal of Social and Clinical Psychology, 32*(3), 276-295.
- Holub, S. C. (2008). Individual differences in the anti-fat attitudes of preschool-children: The importance of perceived body size. *Body image, 5*(3), 317-321.
- Howell, J. L., & Shepperd, J. A. (2017). Social exclusion, self-affirmation, and health information avoidance. *Journal of Experimental Social Psychology, 68*, 21-26.
- Ingram, R. E., & Smith, T. W. (1984). Depression and internal versus external focus of attention. *Cognitive Therapy and Research, 8*(2), 139-151.
- Jarvinen, D. W., & Nicholls, J. G. (1996). Adolescents' social goals, beliefs about the causes of social success, and satisfaction in peer relations. *Developmental psychology, 32*(3), 435.
- Johnson, A. K., Barnacz, A., Yokkaichi, T., Rubio, J., Racioppi, C., Shackelford, T. K., & Keenan, J. P. (2005). Me, myself, and lie: The role of self-awareness in deception. *Personality and individual differences, 38*(8), 1847-1853.
- Keenan, J. P., Rubio, J., Racioppi, C., Johnson, A., & Barnacz, A. (2005). The right hemisphere and the dark side of consciousness. *Cortex, 41*(5), 695-704.
- Killen, M., Mulvey, K. L., Richardson, C., Jampol, N., & Woodward, A. (2011). The accidental transgressor: Morally-relevant theory of mind. *Cognition, 119*(2), 197-215.
- Kimber, I., Dearman, R. J., & Basketter, D. A. (2014). Diisocyanates, occupational asthma and IgE antibody: implications for hazard characterization. *Journal of applied toxicology, 34*(10), 1073-1077.
- Kochanska, G., DeVet, K., Goldman, M., Murray, K., & Putnam, S. P. (1994). Maternal reports of conscience development and temperament in young children. *Child development, 65*(3), 852-868.
- Kwon, Y. H., & Shim, S. (1999). A structural model for weight satisfaction, self-consciousness and women's use of clothing in mood enhancement. *Clothing and Textiles Research Journal, 17*(4), 203-212.
- Lalli, F. (2019). *Self-Compassion, Internal, and External Shame in Women at Risk of Developing an Eating Disorder* (Doctoral dissertation, Sofia University).

- Lecce, S., Caputi, M., & Hughes, C. (2011). Does sensitivity to criticism mediate the relationship between theory of mind and academic achievement?. *Journal of experimental child psychology, 110*(3), 313-331.
- Lewis, M. (1995). *Shame: The exposed self*. The free press: New York.
- Lewis, M. (2000). "Self-conscious emotions: Embarrassment, pride, shame, and guilt". In *Handbook of emotions*, Edited by: Lewis, M. and Haviland-Jones, J. M. 623–636. New York, NY: Guilford Press.
- Markham, A., Thompson, T., & Bowling, A. (2005). Determinants of body-image shame. *Personality and Individual Differences, 38*(7), 1529-1541.
- Markham, Thompson & Bowling, 2005
- Matos, M., Pinto-Gouveia, J., & Duarte, C. (2012). Above and beyond emotional valence: The unique contribution of central and traumatic shame memories to psychopathology vulnerability. *Memory, 20*(5), 461-477.
- Matos, M., Pinto-Gouveia, J., Gilbert, P., Duarte, C., & Figueiredo, C. (2015). The Other As Shamer Scale–2: Development and validation of a short version of a measure of external shame. *Personality and Individual Differences, 74*, 6-11.
- Maximova, K., McGrath, J. J., Barnett, T., O'Loughlin, J., Paradis, G., & Lambert, M. (2008). Do you see what I see? Weight status misperception and exposure to obesity among children and adolescents. *International journal of obesity, 32*(6), 1008-1015.
- McAuley, E., Mihalko, S. L., & Bane, S. M. (1997). Exercise and self-esteem in middle-aged adults: multidimensional relationships and physical fitness and self-efficacy influences. *Journal of behavioral medicine, 20*(1), 67-83.
- McCabe, M. P., & Ricciardelli, L. A. (2003). Sociocultural influences on body image and body changes among adolescent boys and girls. *The Journal of social psychology, 143*(1), 5-26.
- McCabe, M., & Ricciardelli, L. (2001). Parent, peer and media influences on body image and strategies to both increase and decrease body size among adolescent boys and girls. *Adolescence, 36*(142), 225-240.
- McKendry, H. B. (2014). Eye Gaze Diversion and Dissociation in External and Internal Shame: A script-driven procedure. Thesis
- Medina, A. M., Arévalo, R. V., Díaz, J. M. M., Hernández, A. A., & Rayón, G. Á. (2012). Body dissatisfaction in children and preadolescents: A systematic review. *Revista Mexicana de Trastornos Alimentarios/Mexican Journal of Eating Disorders, 3*(1), 62-79.
- Meena, S., Singh, A. R., & Gupta, D. (2018). Self-body image: An association of social competence and self-consciousness in adolescents. *Indian Journal of Health and Wellbeing, 9*(3), 363-367.

- Mendelson, B. K., & White, D. R. (1982). Relation between body-esteem and self-esteem of obese and normal children. *Perceptual and motor skills*, 54(3), 899-905.
- Mendelson, B. K., Mendelson, M. J., & White, D. R. (2001). Body-esteem scale for adolescents and adults. *Journal of personality assessment*, 76(1), 90-106.
- Misailidi, P. (2018). Understanding internal and external shame in childhood: the role of theory of mind. *European Journal of Developmental Psychology*, 17(1), 19-36.
- Μισαηλίδη, Π. (2002). *Η κατανόηση του νου στην παιδική ηλικία*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γ. Δαρδάνος.
- Μισαηλίδη, Π. (2003). *Η θεωρία των παιδιών για το νου*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γ. Δαρδάνος.
- Monroe, A. (2008). Shame solutions: How shame impacts school-aged children and what teachers can do to help. *The Educational Forum*, 73(1), 58–66.
- Moran, J. M. (2013). Lifespan development: The effects of typical aging on theory of mind. *Behavioural brain research*, 237, 32-40.
- Muris, P. (2015). Guilt, shame, and psychopathology in children and adolescents. *Child Psychiatry & Human Development*, 46(2), 177-179.
- Muris, P., & Meesters, C. (2014). Small or big in the eyes of the other: On the developmental psychopathology of self-conscious emotions as shame, guilt, and pride. *Clinical child and family psychology review*, 17(1), 19-40.
- Muris, P., Steerneman, P., Meesters, C., Merckelbach, H., Horselenberg, R., van den Hogen, T., & van Dongen, L. (1999). The TOM test: A new instrument for assessing theory of mind in normal children and children with pervasive developmental disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 29(1), 67-80.
- O'connor, T. P. (1995). Metabolic characteristics and body composition in house finches: effects of seasonal acclimatization. *Journal of Comparative Physiology B*, 165(4), 298-305.
- O'Dea, J. A., & Caputi, P. (2001). Association between socioeconomic status, weight, age and gender, and the body image and weight control practices of 6-to 19-year-old children and adolescents. *Health education research*, 16(5), 521-532.
- Pallan, M. J., Hiam, L. C., Duda, J. L., & Adab, P. (2011). Body image, body dissatisfaction and weight status in south asian children: a cross-sectional study. *BMC Public Health*, 11(1), 21.
- Parkinson, C. (1998). An outline of the petrology, structure and age of the Pompangeo Schist Complex of central Sulawesi, Indonesia. *Island Arc*, 7(1-2), 231-245.
- Pelletier, J., & Wilde Astington, J. (2004). Action, consciousness and theory of mind: Children's ability to coordinate story characters' actions and thoughts. *Early Education and Development*, 15(1), 5-22.
- Perner, J. (1999). Theory of mind. *Developmental psychology: Achievements and prospects*, 205-230.

- Perner, J., Leekam, S. R., & Wimmer, H. (1987). Three-year-olds' difficulty with false belief: The case for a conceptual deficit. *British journal of developmental psychology*, *5*(2), 125-137.
- Phares, V., Steinberg, A. R., & Thompson, J. K. (2004). Gender differences in peer and parental influences: Body image disturbance, self-worth, and psychological functioning in preadolescent children. *Journal of Youth and Adolescence*, *33*(5), 421-429.
- Pinheiro, A. P., & Giugliani, E. R. J. (2006). Body dissatisfaction in Brazilian schoolchildren: prevalence and associated factors. *Revista de saude publica*, *40*(3), 489-496.
- Presnell, K., Bearman, S.K. & Stice, E. (2004). Risk factors for body dissatisfaction in adolescent boys and girls: A prospective study. *International Journal of Eating Disorders*, *36*, 389-401.
- Ricciardelli, L. A., & McCabe, M. P. (2001). Self-esteem and negative affect as moderators of sociocultural influences on body dissatisfaction, strategies to decrease weight, and strategies to increase muscles among adolescent boys and girls. *Sex Roles*, *44*(3-4), 189-207.
- Riva, G. (2018). The neuroscience of body memory: From the self through the space to the others. *Cortex*, *104*, 241-260.
- Rodin, J., Mancuso, J., Granger, J., & Nelbach, E. (1991). Food cravings in relation to body mass index, restraint and estradiol levels: a repeated measures study in healthy women. *Appetite*, *17*(3), 177-185.
- Sabbagh, M. A. (2004). Understanding orbitofrontal contributions to theory-of-mind reasoning: implications for autism. *Brain and cognition*, *55*(1), 209-219.
- Sands, R. G., Goldberg-Glen, R. S., & Shin, H. (2009). The voices of grandchildren of grandparent caregivers: A strengths-resilience perspective. *Child Welfare*, *88*(2), 25.
- Schilder, P. (1950). *The Image and Appearance of the Human Body*. New York: Int. J. Univ. Press.
- Skemp-Arlt, K. M., Rees, K. S., Mikat, R. P., & Seebach, E. E. (2006). Body image dissatisfaction among third, fourth, and fifth grade children. *Californian Journal of Health Promotion*, *4*(3), 58-67.
- Slade, P. D. (1988). Body image in anorexia nervosa. *The British Journal of Psychiatry*, *153*(S2), 20-22.
- Slaughter, V. (2015). Theory of mind in infants and young children: a review. *Australian Psychologist*, *50*(3), 169-172.
- Spitzer, B. L., Henderson, K. A., & Zivian, M. T. (1999). Gender differences in population versus media body sizes: A comparison over four decades. *Sex roles*, *40*(7-8), 545-565.
- Stunkard, A., & Mendelson, M. (1967). Obesity and the body image: I. Characteristics of disturbances in the body image of some obese persons. *American Journal of Psychiatry*, *123*(10), 1296-1300.
- Sullivan, K., Zaitchik, D., & Tager-Flusberg, H. (1994). Preschoolers can attribute second-order beliefs. *Developmental Psychology*, *30*(3), 395.

- Szentágotai-Tătar, A., & Miu, A. C. (2016). Individual differences in emotion regulation, childhood trauma and proneness to shame and guilt in adolescence. *PLoS One*, *11*(11), e0167299.
- Takishima-Lacasa, J. Y., Higa-McMillan, C. K., Ebesutani, C., Smith, R. L., & Chorpita, B. F. (2014). Self-consciousness and social anxiety in youth: The Revised Self-Consciousness Scales for Children. *Psychological assessment*, *26*(4), 1292.
- Tangney, J. P. (1990). Assessing individual differences in proneness to shame and guilt: Development of the Self-Conscious Affect and Attribution Inventory. *Journal of personality and social psychology*, *59*(1), 102.
- Tangney, J. P. (1996). Conceptual and methodological issues in the assessment of shame and guilt. *Behaviour research and therapy*, *34*(9), 741-754.
- Tangney, J. P., & Dearing, R. L. (2002). *Shame and Guilt*. New York: The Guilford Press.
- Tangney, J. P., Stuewig, J., & Mashek, D. J. (2007). Moral emotions and moral behavior. *Annu. Rev. Psychol.*, *58*, 345-372.
- Tangney, J. P., Wagner, P. E., Burggraf, S. A., Gramzow, R., & Fletcher, C. (1990). *The test of self-conscious affect for children (TOSCA-C)*. Fairfax, VA: George Mason University.
- Tangney, J. P., Wagner, P., Fletcher, C., & Gramzow, R. (1992). Shamed into anger? The relation of shame and guilt to anger and self-reported aggression. *Journal of personality and social psychology*, *62*(4), 669.
- Tangney, J. P., Youman, K., Stuewig, J. (2009). Proneness to shame and proneness to guilt. In Leary, M. R., Hoyle, R. H. (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior* (pp. 192–209). New York, NY: Guilford Press.
- Tatangelo, G. L., & Ricciardelli, L. A. (2017). Children's body image and social comparisons with peers and the media. *Journal of health psychology*, *22*(6), 776-787.
- Thelen, M. H., Powell, A. L., & Lawrence, C. (1992). Eating and body image concerns among children. *Journal of Clinical Child Psychology*, *21*, 41-46.
- Theron, W. H., Nel, E. M., & Lubbe, A. J. (1991). Relationship between body-image and self-consciousness. *Perceptual and Motor Skills*, *73*(3), 979-983.
- Thompson, J. K., Heinberg, L. J., Altabe, M. N., & Tantleff-Dunn-Dunn, S. (1999). *Exacting beauty: Theory, assessment and treatment of body image disturbance*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Thompson, T., Dinnel, D. L., & Dill, N. J. (2003). Development and validation of a body image guilt and shame scale. *Personality and Individual Differences*, *34*(1), 59-75.

- Toselli, S., Brasili, P., & Spiga, F. (2014). Body image, body dissatisfaction and weight status in children from Emilia-Romagna (Italy): comparison between immigrant and native-born. *Annals of Human Biology, 41*(1), 23-28.
- Truby, H., & Paxton, S. J. (2002). Development of the children's body image scale. *British Journal of Clinical Psychology, 41*(2), 185-203.
- Turner, J. E. (1998). *An investigation of shame reactions, motivation, and achievement in a difficult college course* (Doctoral dissertation, ProQuest Information & Learning).
- Vartanian, L. R. (2012). Self-discrepancy theory and body image. *Encyclopedia of body image and human appearance, 2*(1), 711-717.
- Webb, J. B., Wood-Barcalow, N. L., & Tylka, T. L. (2015). Assessing positive body image: Contemporary approaches and future directions. *Body image, 14*, 130-145.
- Wellman, H. M., & Liu, D. (2004). Scaling of theory-of-mind tasks. *Child development, 75*(2), 523-541.
- Wimmer, H., & Perner, J. (1983). Beliefs about beliefs: Representation and constraining function of wrong beliefs in young children's understanding of deception. *Cognition, 13*(1), 103-128.
- Wood, K. C., Becker, J. A., & Thompson, J. K. (1996). Body image dissatisfaction in preadolescent children. *Journal of Applied Developmental Psychology, 17*(1), 85-100.